

Gal 6 R c.

PROLUSIONES

NONNULLÆ

ACADEMICÆ,

NOMINE

UNIVERSITATIS GEORGIÆ AUGUSTÆ
GOTTINGENSIS,

SCRIPTÆ

A C. G. HEYNE. *K*

NUNC PRIMUM UNO VOLUMINE
EDITÆ.

L O N D I N I,

EX OFFICINA J. NICHOLS:

VE NEUNT APUD B. WHITE ET G. NICOL,
BIBLIOPOLAS.

MDCCXC.

4

PROLUSIONES

NONNULLE

ACADEMICÆ

NOMINE

UNIVERSITATIS GEORGIE AUGUSTÆ

GOTTINGENSIS

MUSEVM
BRITAN
NICVM

NUNC PRIMUM UNO VOLUMINE

EDITA

L O N D I N I

EX OFFICINA J. NICHOLIS

VENIUNT APUD B. WHITE ET G. NICOL

BIBLIOPOLAS

MDCCLX.

AUSPICIIS

ERNESTI AUGUSTI,
AUGUSTI FREDERICI,
ADOLPHI FREDERICI,

M. BRITAN. REGIS AUG. SOBOLIS FAUSTISS.

JUVENT. PRINCIP.

HÆ PROLUSIONES ACADEMICÆ,

NOMINE

UNIVERSITATIS

GEORGIAE AUGUSTÆ GOTTINGENSIS,

SCRIPTÆ,

PERMISSÆ SUNT

SUMMA CUM OBSERVANTIA CULTUQUE

DEVINCTISSIMI EDITORIS.

AUGUSTI

ERNESTI AUGUSTI

AUGUSTI FREDERICI

ADOLPHI FREDERICI

AL. BRITAN. REGIS AUG. SOCIET. FAVORIT.

ADVENT. PRINCIP.

PRO. VISIONES ACADEMICAE

NOMINE

UNIVERSITATIS

GEORGII AUGUSTI GÖTTINGENSIS

SCRIPTA

TERMINIS SUNT

SUMMA CUM OBSERVANTIA CULTQUE

EDITORIS

EX

PRÆFATIO AUCTORIS.

EST in Academiis Germaniæ mos, a patribus acceptus, ut sollennium academicorum habendorum indicantur dies publice Prorectoris seu Rectoris et Senatus Academici nomine, præmissa disputatione aliqua seu commentatione super argumento ex litterarum disciplinis petito. Munus hoc plerumque injunctum est Professoribus eloquentiæ, hoc est litterarum humanitatis et antiquitatis, a quibus litteræ Græcæ Romanæque, imprimis docendæ ornandæque sunt, ideoque vel maxime expectatur, ut, quæ Latine scribenda sunt, felicius expediantur. Ex quo enim tempore vernaculo

sermone perscribi ac tradi cœpere disciplinæ, quæ res multas magnasque opportunitates utilitatesque habuit, facta est ea litterarum rerumque conversio, ut et raro utantur sermone Latino viri docti, et, si utantur, ut, rerum tamen tractandarum argumentis sermonis Latini puritatem et elegantiam haud facile admittentibus, diuturno uso sermonem Latinum sibi constituerint a Romano valde abhorrentem. Professori itaque, quem diximus, communibus suffragiis relinquitur hoc quicquid est officii. Is autem ea in re multis magnisque premitur difficultatibus. Ut enim libelli angustias consiliumque taceam, si argumentum sumit ex suis litteris, Græcis inquam ac Romanis, criticis et litterariis, furdus ille videri potest narrare fabulam, majoris virorum eruditorum partis animis ad aliarum disciplinarum studia conversis. Cum porro non

7 ex

ex sua persona, sed Universitatis et Senatus Academici nomine et jussu edicta illa proponat: argumentum videtur requiri e genere populari, multorum sensui et auditioni accommodatum; atqui illud virorum doctorum persona et nomine haud satis dignum videri potest. In hoc itaque rerum discrimine consultum visum est, circumspicere ejusmodi scriptionum argumenta, quæ ex antiquis quidem litteris essent ducta, a nostris tamen temporibus ac sensibus haud prorsus aliena. Cujus generis multa alia, inde ab anno sæculi LXIII. a me scripta, opusculorum trinis voluminibus nuper sunt comprehensa, e recentissimis aliis aliquot Prousiones ita comparatas esse crediderunt amici nonnulli nostri inter Britannos, quæ uno volumine comprehensas vulgarent. Cui consilio et instituto ut obtemperarem, æquum justumque esse censebam eo magis,

gis, quo facile intelligebam, quam honorificum hoc esset eorum de hâc operâ nostrâ judicium non modo nobis, quorum causâ non magnopere versari videri poterat hâc in re, verum multo magis Academiæ nostræ, almæ GEORGIAE AUGUSTÆ, inprimis cum consilium illud susceptum esset a viris doctis, nostræ olim disciplinæ magna sua cum laude alumni (a), nostrarumque æque ac patriarum rerum gnaris; judicii itaque æquitate usuros esse speramus et alios Britannos, si qui forte sui tantum moris intelligentiam et usum habebunt.

Scr. in Georgia Augusta, xiii Novem-
bri, MDCCLXXXIX.

(a) JOSIAS DORNFORD, qui in Academia nostra summos in jure honores consequutus est, et ALEXANDER CRAWFORD, alumnus olim Pædagogii Ilfeldensis in montibus Hercyniis, inde Academiæ nostræ Gottingensis. HEYNE.

RECENSUS PROLUSIONUM.

- I. *Longinuarum in barbaros expeditio-
num, et barbarorum in Europam incur-
sionis, consilia nostris ætatibus pariter
sublata.* pag. 1.
- II. *De accusationum et judiciorum publi-
corum apud Romanos ratione et ordine.
Commentatio prima.* 23
- III. ————— *Commentatio altera.* 43
- IV. *Ad indicendas solennes ob recupera-
tam Regis valetudinem gratulationes d.
XXVII. April. 1789* 61
- V. *Oratio in his sollemnibus habita.* 75
- VI. *Ad celebrandum sollemne Regis natali-
tium in A. D. IV Junii, 1789.* 87
- VII. *E quibus terris mancipia in Græco-
rum et Romanorum fora advecta fuerint.* 115
- VIII. *Libertas populorum raro cum expec-
tato ab iis fructu recuperata.* 139

REGENSUS PROLUSIONUM

ERRATA.

Pag.	L.
92.	15. placandam
93.	1. razione
93.	14. certamina.

ACADEMIÆ GEORGIÆ AUGUSTÆ
P R O R E C T O R
J O . G E . H E N R . F E D E R
C U M S E N A T U
S U C C E S S O R E M
I N M A G I S R A T U A C A D E M I C O
T H E O P H I L . J A C O B . P L A N C K D.
C I V I B U S S U I S
C O M M E N D A T
I N D I C T I S S O L L E N N I B U S
I N A . D . I I J U L I I M D C C L X X X V I I I .

Longin quarum in barbaros expeditionum, et barbarorum in Europam incurfionis, confilia noftris ætatibus pariter fublata.

ACADEMIE GEORGIE AUGUSTE
P R O R E C T O R
J O . G E . H E I N R . F E D E R
C U M S E N A T U
S U C C E S S O R E M
I N M A G I S T R A T U A C A D E M I C O
T H E O P H I L . J A C O B . P L A N C K D.
C I V I B U S S U I S
C O M M E N D A T
I N D I C T I S S O L E M N I B U S
I N A . D . I I J U L I I M D C C L X X V I I I .

Leopoldus in barbares expeditionem, et barba-
rismum in Europam incursionis, consilia nobilis
statibus pariter subleat.

EXACTO, quod bene vertat, per faustos
 ac secundos rerum et curarum successus
 semestri, summo rerum auctori, æterno nu-
 mini, cum vota pie facta persolvimus, tum
 nova vota suscipimus pro novo magistratu se-
 mestri, quem initurus est Collega noster con-
 junctissimus,

THEOPHILUS JACOBUS PLANCK, D.

vir ut judicii doctrinæque subtilitate, ita consi-
 liorum honestate, animi candore ac reip. stu-
 dio, et nobis probatus, et vestris, Commilitones,
 suffragiis, vestra laude vestroque amore, ita
 spectatus, ut de prospero rerum academicarum
 statu, de vestris in eum studiis, et de obsequio
 vestro faustissima quæque ominemur, augere-
 murque inprimis disciplinam academicam per
 hoc semestre bonis consiliis exemplisque tam
 bene fundatam, cura et auctoritate hujus viri,
 integritate, et comitate, quæ severitatem tem-

peret, fore incorruptam ac perpetuam. Faxit Deus O. M. servetque reip. statum inconcussum et incolumem. Hac enim rerum nostrarum æquabilitate quid esse potest optabilius nobis *Quietem tanquam salutarem deam colentibus ?*

Dictis his, Commilitones, tanquam senatorio loco, egredimur sententiam, et, tamen si non, ut ille Cato, adjicimus, "Ita censeo, et prætereà censeo Carthaginem esse delendam," ex rerum tamen, quæ nunc cum maxime ad Istri ripas et Ponti Euxini littora geruntur, opportunitate, quandoquidem ad otiosum sermonem deducta nunc res est, excurrere liceat in vota multorum de delenda Constantinopoli, et in spem a multis conceptam super Turcorum imperio nostris armis evertendo; aut potius, cum hæc ac ariolationem a loco nostro ac consilio alienam facile delabi possint, maneamus in temporibus præteritis et historiarum fide de iis accepta, unde peti ac constitui possint illa, quæ spem nimis lætam ac vanam incidant; et *de longinquarum in barbaros expeditionum difficultatibus* ita agamus, ut antiquiora tempora comparemus; quo facto jungamus cum illa quæstione alteram tanquam affinem: *metuendum: sit, ne unquam novæ barbarorum incursiones* in

in Europam fiant. Quæ tota disputatio, in rebus futuris constituta, cum in probabilitate se contineat: nolumus fane ea, quæ memorabuntur, aliter quam ad acuendum ingenium et ad delectandum proposita accipi aut judicari.

Sunt in vetere rerum memoria *expeditiones in barbaras gentes, terrarum intervallis diffitas*, ex Europa quoque, plures, quæ successum habuere memorabilem; eoque modo constituta sunt magna imperia, quæ in generis humani annalibus memorantur, non modo illa, quorum origines multis fabulose narratis involutæ sunt, ut Assyriorum, Nino ac Semiramide agmen in extrema Asiæ quoquo versus ducentibus; ne Sesostridem memoremus aut Achivorum adversus Trojanos mota arma; verum ex vera et annalibus tradita rerum gestarum memoria. Quis enim, vel nobis non monentibus, Alexandri non meminerit? qui trajecto in Asiam exercitu Persis victis usque ad Indiam debellandam processit? Quod istis temporibus Macedonum disciplina, melius quam Persarum re militari constituta, corporum virtute, ducis ingenio animoque summo factum est, quidni nostris quoque aut futuris ætatibus expectari possit? Inertia regum et luxuria ad administratos
impo-

impotentes apud Persas summa rerum redierat;
 omnique licentiæ ac lubricis genere præfecti in
 provinciis grassantes ad servitutis notissima des-
 truserant populos, ipsi in fœdas adulationes po-
 tentiorum, ut fit, prolapsi. An in imperiis
 Othmanorum ac Persarum, an in aulis meliora
 nunc se offerunt? Cum agmine modico Alex-
 ander profectus innumeras, sed ad barbaricum
 fastum potius quam ad habitum militarem com-
 positas copias, etsi in his numeris ferocissimæ
 et asperrimæ gentes habebantur, vicit et regno
 Darium exiit. Quidni tanto major adsit pro-
 babilitas, cum e vicinis locis duo valentissima
 imperia conjunctis armis fines Othmanici im-
 perii aggrediantur, fore ut illud omnium malo-
 rum, quibus dominatio impotens laborare potest,
 mole a multo inde tempore fatiscens, uno ictu
 corruat? Verumtamen nec minus potentium
 populorum ac regum expeditiones longinquæ
 infelicitè susceptæ in rerum memoria prostant;
 ut Persarum in Scythas cum Asiæ tum Europæ,
 in Æthiopes porro, et in ipsam Græciam; etsi
 successus intercepti causæ in medio sunt positæ,
 cum consilium et militaris artis prudentiæque
 moderatio abesset, nec fraudes et insidiæ satis
 caverentur, et pugnaretur cum fortioribus,
 Pyrrhi quidem in Italiam ac Siciliam, et similes

alias minores momenti expeditiones excitare nolumus. Unum est maxime memorabile exemplum expeditionis ad recuperandam terram sanctam susceptæ inde a sæculo XII. etsi hæc quoque successu expectato non caritura fuisset, si meliora consilia placuissent ducibus; quod si enim fortuna uti novissent illi in rerum principiis satis prospera: haberemus nunc Asiam a nullis Othmanis vexatam. Sunt alia exempla armorum in longinquas terras motorum, verum ex finitimis provinciis imperiorum latos fines habentium. Romanos sane ipsa bellorum tanquam contagio ex alia ad aliam provinciam subjugandam traxit, ita ut proferendi essent fines tanto latius, quo latiores essent facti; bellabant itaque cum barbaris in terris remotissimis; verumtamen armis ex proximo motis. Populos classibus usos ad longinquas terras arma ferentes, ne memorare quidem licet; disjunctas enim terras contiguas facit navigatio: ita Poeni insulis maris Mediterranei amissis suam fecere Iberiam; et aliæ nec obscuræ fuere causæ, quibus Hispanorum et Lusitanorum in utraque India opes conflatae sunt; uti nec minus ad intelligendum obvium est, qui factum sit, ut aliarum ex Europa gentium in illas terras dominatio istorum libidini, avaritiæ et socordiae, successerit,

cefferit, habitura illa fortunam similem similibus in moribus, quando exhaustis provinciis aut ex desperata salute audacia, aut sibi studens alienæ injuriæ vindex, obtigerit. Ex his igitur utriusque Indiæ, dominatione e longinquo tam facile habitæ, exemplis parum præsidii peti potest ad judicium faciendum de Othmanorum imperio evertendo, proferendisque aut Germanorum aut Russorum armis in mediam Asiam.

Cum his sunt alia, quibus melior deceptorum successu concepta spes si non infringi, labefactari tamen haud leviter potest; adeo enim nostro ævo facies rerum est mutata, ut de simili consilio, quale Alexandri in Persas suscepta expeditio fuit, ne cogitari quidem possit. Omnino prudentia, si non optima, aut talis qualem sapientia cum honestate et humanitate probet, diversa tamen hac melior regum consilia temperat, ut utilitates spectent in medio positas, non e longinquo petendas. Vicina igitur ac finitima imperia, quicquid est curarum et consiliorum, in se convertunt; nec, nisi in causis commerciorum et navigationis, ad exterorum regum ac populorum consilia ac fata animos admovent reges, aut, quæ nunc pro regibus, palatia regum, consilia et aulas, nominare

nare solemus. Habet etiam in his locum, quod nostris ætatibus non minus quam antiquis, animadvertere licet, ut intra recepta nonnulla rerum et negotiorum capita, intra certa consilia longo hominum usu recepta, interdum casu nata aut e re præsentī ducta (système politicum vocant, usum politicum hodiernum verius dixeris), contineat se prudentia; nec ea, quæ in hoc comprehensa non sunt, etiam si multo utiliora et fructuosiora, amplectatur. Quid enim? De Africæ ora maritima boreali occupanda et extirpanda barbarorum prædantium immanitate quis, nisi qui deridendum se propinaverit, consilia inire auset? quis de subjuganda Ægypto cogitare? Ad Europæ tamen utilitates commerciorumque servitutem et incolumitatem haud facile aliud quid magis ex optandum dixeris. Omnino ingenia nostrarum ætatum, olim cum equestria studia vigerent, ad calida et interdum ad vesana consilia abrepta, nunc ita resederunt et ad moderata et sollennia communiaque depressa sunt, ut audacius factum nemo facile suscepturus sit, nisi forte fraude et astutia grassari licuerit. Probamus nostra et in iis acquiescimus, tanquam minus periculosis; servitutem lubenter patimur omnes; nec insipienter; quatenus pro se quisque consilia agitat

aut suis utilitatibus prospicit. Non itaque est locus expeditioni Europæorum longinquæ; quam, si alia admitterent, mutua regum odia et invida consilia tollerent. Quid? quod post illa, quæ jam occupata sunt aut ab Othmanis aliisque validis imperiis tenentur, vix habet terrarum orbis, quæ appetant nostri Europæi; nisi forsitan interiora Africæ et Indiæ; ad quæ ne adspiret avaritia et libido nostra, cæli et soli natura intercedit. Russi et Austriaci tanquam in finibus Europæ excubantes magna imperia sibi objecta esse vident, quæ omnem impetum sustineant, locorum quoque situ et munimentis a natura factis tuta. Nec vero nostra belli gerendi ratio bellis in terris admodum diffitis gerendis est accommodata. Profectiones longinquas quo minus facere liceat, vetant impedimentorum et tormentorum bellicorum longi ordines, quibus stipata sunt agmina nostra, multoque magis commeatum difficultas, quæ vel in bello cum Turcis gerendo copias in finibus confidere jubet, nec longius procurrere: ne omnino fortunam experiundo laceffamus, Caroli XII. R. Suec. clades Pultaviensis monet. Sunt porro ipsi barbari nostri ævi non comparandi cum iis quos Græci et Romani hoc nomine appellarunt. Didicere multa melius instituere

tuere exemplo, monitu et auctoritate, Europæorum; habent muuitas urbes et castella in finibus, constituta partim ab Europæ populis per superiora tempora, quum illas terras hi ipsi armis vindicarent. Tum vero barbarorum imperia ad bellum gerendum facultates rerum habent, quibus regna ad meliorem formam constituta destituuntur: primum, id quod summum est, quod magnæ hominum multitudinis jacturam æquissimis animis: illa ferunt; cum contra ex Europæis copiis vel unius militis in numeris militaribus scripti et militari disciplina imbuti detractio gravis et molesta habeatur. Centum itaque militum itidem non exæquant multa millia barbarorum internecone deleta. Præterea barbari *ingentes vires*, quibus etiam pessime constituta imperia, sed late sparsis, instructa sunt, undique ex omnibus terris *versus unum locum*, tanquam centrum, *cogunt ac dirigunt*; per suas provincias faciunt solitudines, abstrahunt capita ac pecora, nulloque humanitatis respectu ex iis terris abigunt in quibus hosti iter faciendum est; porro prædæ licentia ac spes barbarorum ingenia incendit stimulo incredibili animis subiecto, quo ad audaciam inflammandam potentissimo disciplina militaris nostra uti vetat: qua disciplina etsi et resisti barbarorum

furori melius et duci bellum in longius tempus
 facile potest; quæ una est tutior ac certior ratio,
 qua barbarorum ingenia et consilia convelli ac
 profligari possint; ad primos tamen impetus, re-
 pentinas incursiones et tentandos variis undique
 impressionibus fines, barbarorum aptiora sunt
 instituta et longo usu probata. In provinciis per
 præsidum vexationes direptis ipsa rerum inopia
 ad raptum et prædam alit homines; roboran-
 tur in silvis et montibus corpora; coacta undi-
 que ad pugnam ac prædam turba cæco in dis-
 crimen ruit impetu; ita numero ac ferocia sua
 disciplinam et scientiam Europæorum facile
 exæquant. Nisi itaque repentino incurso op-
 pressi fuerint, antequam ipsi ad arma convenere,
 non, nisi producendo bello, vinci facile pos-
 sunt. Jam regna Europæ ita comparata sunt,
 ut ad bella diu sustinenda nec viri nec copiæ
 suppetant; quid quod nec otii satis est aut secu-
 ritatis ab æmulorum consiliis regno imminen-
 tium. Fac enim Russorum et Austriacorum
 arma secunda fortuna uti: quo magis prospera
 fortuna illis arriserit, eo maturius ad eorum opes
 minuendas convolabunt alia Europæ imperia.
 Etiam si vero Europæ nostri in longinquas
 terras armis infestis excurrere possent: longo
 tamen cæli ac victus nostri usu ac more illi in-
 habiles

habiles facti sunt ad tolerandum cæli ac soli
 diversam naturam; majores etiam difficultates
 objiciunt hominum, qui illa loca incolunt, in-
 genia, instituta, et vitas, et religiones; quæ, si
 reliqua omnia virtute et constantia victa essent,
 victoriæ fructum eriperent; inprimis cum nostri
 homines in novis provinciis nihil prius anti-
 quiusque habituri essent, quam ut novis colonis
 sua sacra ac religiones, suas superstitiones et
 opiniones, obtruderent. Et siitaque, quod sperare
 vix licet, secundos omnium rerum successus
 annueret propitia aliqua fortuna: vix tamen cum
 armis victricibus progredi longius victores et ad
 Bosporum Thracicum castra ponere, multo
 minus caput regni expugnare, omnium minime
 urbem captam in potestate retinere possent.
 Adventurum esse tempus, quod imperio Oth-
 manico dissolutionem et disjunctionem partium
 afferat, dubitare haud licet ex præsentis habitu
 ac fortuna; rerum tamen et historiarum usu
 edoctis augurari licet, per multos adhuc annos
 illud in summa virorum copiarumque penuria
 esse duraturum, donec corpore magno tanquam
 tabe consumpto putrescant membra extrema, et
 in interioribus provinciis exoriantur, qui nova
 regna numero plura constituent meliora an de-
 teriora quis prædicere auset? etsi augurium
 offerre

offerre potest fatis certum artium et litterarum meliorum inter istos populos ignorata scientia; nisi enim hæc diviniior sapientia accesserit, philosophia, inquam, ejusque caput præcipuum quod in populorum institutis et legum scribendarum scientia versatur, felicitas publica populorum nihil habet quo sustentetur, recreetur aut excitetur.

Videamus adhuc paucis de altero: *Sublatuſne ſit omnis metus, ut ne fieri quidem poſſit, ut barbarorum in Europam incurſiones ſiant.* Si exemplis agitur res: ſunt utique ab omni inde humani generis origine tot exempla profectionum barbarorum populorum ad extremas terræ oras, ut quod tam sæpe factum legas in rerum temporumque conditione, quæ nullum talis caſus metum admitteret, id futuro tempore nunquam fieri poſſe vix aſſeverare audeas. Quot ac quanta regna et imperia condita meminimus a barbaris longinquas terras incurſantibus! Nolumus annumerare, quæ ſub generis humani vitæque moribus et artibus excultæ initia, omninoque antiquioribus ætatibus, rebus nondum fatis conſtitutis, mutationes ſedium ac viciffitudines, migrationeſque quas vocant, gentium, in hiſtoriis ſint litteris conſignatæ. Notæ ſunt
Cimmeriorum

Cimmeriorum et Scytharum in Asiam incur-
siones, Gallorum ac Germanorum in Europam,
Magis in censum veniunt eæ, quæ, vita homi-
num commerciis, artibus et litteris, aliquan-
tum polita, evenerunt. Potuit Etruria, quis
hoc expectasset, jam viribus aucta a Gallis Al-
pium iugo transmissio et Italia superiore subju-
gata in finibus suis vexari. Potuere Galli victis
secundum Danubium populis in Macedoniam
et Græciam, rei bellicæ scientia et usu jam tum
insignite præstantem, penetrare tamen armis,
moxque in ipsa Asia Græcis exturbatis novum
regnum Gallogræcorum condere. Obscuræ
plerumque sunt causæ, quibus impulsī barbari
sedibus suis relictis longinqua petunt. Proba-
bile sit, id quod interdum historiarum fides
firmat, vix unquam eos eo cum consilio excitos
finibus exiisse, ut ad ultimas oras tenderent;
verum, dum aut discordiis mutuis vexati aut
hostium adventu exterriti aut acie victi ad vi-
cina pergunt, aliæ ex aliis causæ ad ulteriora
eos ducunt. Hunnos ab extremis Asiæ oris pro-
fectos, non tam certum consilium longinqua
loca petendi, quam necessitas et victus inopia ex
facta terrarum, quas alias post alias occupave-
rant, devastatione, ad remotiora tendere et usque
ad occidentem Europæ procedere coegisse vide-
tur.

tur. Arabes, continuis victoriis quaqua versus ad nova bella tentenda vocantibus, progressi ad extremum occidentem Africæ, in Europam hinc trajectu facto, errorum terminum habuere Francorum virtutem. Mogoli autem sæc. XIII. ineunte sub Dschengiskano, victis et subjugatis imperiis variis in vicinia sitis, inque his Chovarasmienfi, ad ulteriora progressi quaqua versus arma circumtulere; enatum aliud Mogolorum imperium sub Timure: qui e Bucharía profectus vicinas terras adortus mox Asiam versus occidentem et orientem subjugavit inde a sæc. XIV. exeunte. Barbari hi a parvis initiis profecti, primis victoriis ad majora tentanda erecti, vix a principio mente præceperant fastigium quo opes suas eduxerunt. Haftenus nullus ex iis comparandus est cum Alexandro, qui ad evertendum Persarum imperium in Asiam trajecit; nisi forte etiam ille, quod nobis quidem admodum probabile habetur, victoriis primis ad reliqua perductus fuit. Oræ forte maritimæ Asiæ minoris inhians, de omni Asia in ditionem redigenda non cogitabat, cum ad Granicum pugnaret. Ut plures populos Germanos, Gothos, Herulos, per maria navibus volitantes, sic Normannos prædationis studium ad Galliæ et Italiæ oras, nec dissimilis spes prædæ Anglos

et Saxones in Britanniam, auxilio etsi vocatos, adduxit. Expeditiones hæ barbarorum nequam cum nostris profectionibus militaribus comparari possunt; corpora ex vitæ feritate et animorum stupore durata ad omne ærumnarum genus ferendum erant apta; in vita vili magnæ quamvis multitudinis jactura tolerabilis. Nec enim omnes barbarorum profectiones secundos successus habuere. Sæpe illi cladibus afflicti, fame, ferro, peste attriti, eorum quibus imperare volebant, servitium acceperunt. Expedita propter summam egestatem, et nuda agmina rerum omnium inopia et fame urgente stimulat prædæ aviditas. Cum his, nulla tum, nisi quæ natura fecerat munimenta, montes vel amnes, erant superanda; nullo fere præsidio in finibus in quos incurrebant constituto, quod expugnandum esset, nullis copiis objectis, quas loco depellere necesse esset, nec exercitu occurrente, nisi, quæ fere consiliorum stultitia fuit, interioribus in terris, cum advena, late omnia tenens, certas jam sedes haberet, metu etiam ulteriora pervagante; ita victoriam habuerunt barbari facilem ac paratam. Factæ porro ple-
rumque incursiones in terras lata planitie patientes, nullis in medio propugnaculis aut castellis loco opportuno interceptas. Aggrediuntur

D

barbari

barbari repente et ex improvise : atqui illis ætati-
bus prudentia nulla affuefecerat homines, etiam
longinquorum populorum motus et consilia in-
spicere. Habitabantur plerumque terræ barba-
rum impetum excipientes modo multis modicis
populis, diversæ stirpis et nullo communi con-
silio in publicam utilitatem conspirantibus, modo
magnis imperiis obnoxia, quæ luxu et libidine
dominantium dudum fracta ac soluta tanquam
tabe diffuebant, ita ut nec animus nec voluntas
superesset populis, ut capita objicerent novo hosti
pro vetere domino, quem in se sævire tam su-
perbe et impotenter meminerant, ut graviora ab
hoste quæ metuerent haud haberent.

Jam si præterita ad nostra tempora transferi-
mus : de quæstione supra proposita in quam
partem statuendum sit, facile judicari potest.
Ita nunc exulta est vita Europæorum, artium
et scientiarum inventis ita locupletata et munita
ea rerum temporumque facta est immutatio, ut,
nisi mutuis odiis ac discordiis ipsi se atterant,
aut luxu, ac mollitiæ confecti viribusque ex-
hausti deficiant, ab externo hoste satis videantur
esse tuti. Incursiones sane barbarorum, quales
Mogolorum fuere ac Turcorum, vel Arabum,
fieri necesse esset sive ex propinquo sive e remotis
4 terris.

terris. A propioribus barbarorum regnis nihil metuendum esse Europæ, manifestis rerum argumentis constat. Non enim Turcorum imperium ita constitutum est, ut siue Austriæ siue Russiæ fines movere et suæ ditioni aliquid inde adjicere possit, nisi forte ut sibi ereptas terras recuperet. Persæ autem, domesticis discordiis seditionibusque attriti, in se ipsos etiamnum ita sæviunt, ut per multas ætates vires illi satis magnas haud sint recuperaturi. Caucasios populos vicinosque alios barbaros Russorum arma facile compescunt. Reliquæ continentis partes faciem habent omnino immutatam, si cum iis temporibus compares, quibus populorum, quas vocant, migrationes factæ sunt. Sæculis proximis a C. N. cum versus Danubium confluerent barbari, iique non modo ex oriente Asiæ, verum etiam ex septentrione Europæ, remotissimis a partibus, exciti, nullum erat Imperium Russicum, quod primum barbarorum impetum frangere posset; Romanum autem imperium multis suis malis labefactatum; etsi vel sic per duo sæcula et quod excurrit eos incurstantes retudit, cum a pluribus partibus esset tentatum; imperatorum suorum pravis consiliis et reip. vitiis tandem, multo magis quam hostili vi et impetu, fractum barbaris succubuit eosque intra fines

suos admisit. Mogolorum porro in Asiam erumpentium impetus sustineri nequibat, quoniam omnes, quos aggressi erant, populos ipsi virtute, arte et usu rei bellicæ, excelebant: quæ res quam diverso modo nunc se habeat, monitu vix opus est.

Accedunt his multa alia, quæ omnem opinionem ac metum tollunt, ne unquam similis barbarorum incurio locum habere possit: mutata omnis res militaris, tormenta in muris, loca in finibus munita, et in his perpetua præfidia cum copiis nunquam non una habitis: quas nos solemus sub militis perpetui nomine innuere. Quamdiu disciplina et scientia militaris inter Romanos viguit, numerosissimæ barbarorum copię fuere repressæ ac deletæ: nec, nisi superiores ipsa belli gerendi arte facti, barbari in fines Romani imperii penetravere (a). A barbaris itaque nihil est, quod metuamus: nisi longa sæculorum series mala, quibus premimur, ita exasperaverit, ut, exhaustis imperiis et regnis nostris profusione ac luxu, solitudine agrorum per dilectus facta, civibus in milites, aratris in enses versis, ad barbariem ipsi

(a) Attigerunt hæc et alii, ut nuper Gibbon, scriptorum politissimus et perspicacissimus c. 38. f.

redierint

redierint posterī; utque tum existant, in alio
 continente, populi opulentiores et potentiores,
 qui arma Europæ inferant. Verum de his vi-
 derint illi ipsi posterī. Nos interea rebus nostris
 ita utemur, ut vitam litteris et artibus multo
 magis excultam illis relinquamus.

P. P. in Georgia Augusta Kal. Jul,
 MDCCLXXXVIII.

regierne possent; neque tam existant in aliis
continentes, populi opulentiores et potentiores
dei animi Europae insistent. Verum de his vi-
derint illi ipsi possent. Nos interea robore nostris
ita utramque, ut vitam literis et artibus multo
magis exultant illis relinquamus.

P. P. in Georgia Augusta Kal. Jul.

MDCCLXXXVIII.

ACADEMIÆ GEORGIÆ AUGUSTÆ
P R O R E C T O R
THEOPH. JAC. PLANCK D.
CUM SENATU
ANNIVERSARIA INAGURATIONIS
SACRA LI.

IN A. D. XVIII SEPTEMBR. MDCCLXXXVIII.

CELEBRANDA

RITE INDICIT.

*De accusationum et judiciorum publicorum ratione
et ordine apud Romanos.*

ACADEMIAE GEORGICAE AUGUSTAE
P R O R E C T O R
THEOPH. JAC. PLANCK D.
CUM SENATU
ANNIVERSARIA INAUGURATIONIS
SACRA II.

IN A. D. XVII SEPTEMBER. MDCCCLXXXVIII.

C E L E B R A N D A
R I T E I N D I C I T

De accusationibus et iudiciis publicorum rationis
et ordine apud Romanos.

COMMENTATIO I.

WARREN HASTINGS, ex India re-
dux, repetundarum reus factus, direp-
tæque et expilatæ Bengalæ crimine in Magnæ
Britanniæ Senatu accusatus, et in iudicium
publicum a viris gravissimis et eloquen-
tissimis adductus, eam nominis celebritatem
per omnem Europam est consequutus, ut hac
quoque parte Verrem illum, Tullianæ eloquen-
tiæ fulmine prostratum, exæquaverit. Con-
tigerunt enim ipsi et alia, quæ cum Verris
fortuna comparari possint, imprimisque hoc,
quod viros popularium suorum eloquentissi-
mos accusatores nactus est, qui sui ingenii
suæque orationis documenta edidere hac ipsa
accusatione longe clarissima, ut audientes om-
nes in admirationem sui raperent. Quo ipso
constitit verum esse, quod Cicero et Quinc-
tilianus non uno loco prodiderunt, ad eloquen-
tiæ copias explicandas nihil esse tam accommo-
datum quam iudicia publica et accusationes ac
E
defen-

defensiones. Observata quoque sunt in hoc Senatus M. Britanniae judicio multa, quæ veterem judiciorum publicorum apud Romanos formam et ordinem in animum revocarent. Interea dum adhuc expectatione suspensi sunt animi, quinam hujus memorabilis judicii futurus sit exitus, dumque in apparatu et ipso pervigilio sollennium anniversariorum Academiae nostrae Georgiæ Augustæ versamur; estque adeo seu disputationi seu confabulationi non nimis gravi locus: agendum, Cives, capta ex famoso hoc quod in *Hastings* illum exercetur, judicio opportunitate, excurramus paullisper in *judiciorum publicorum apud Romanos formam*, imprimis *veterem*, *ejusque causas ac rationes*; rem quidem, etiam vulgari institutione tractatam, quam tamen eorum qui de iis egere, obscuravit diligentia, non illustravit, cum neque ea, quæ privatis actionibus propria essent, a judiciis publicis, neque temporum rationes inter se admodum diversas, discrevissent. Neque vero hæc, cum præfanda sint sollennibus academicis in crastinum diem indicendis, aut argumento aut omine aliena ab iis videri debent. Nihil enim infausti ac finistri inesse potest ei, quod a justitia, omnis salutis, reip. custode ac parente, proficiscitur. Contra omnium bonorum fructum, saltem ejus securitatem,

ritatem, intercipit criminum et flagitiorum impunitas; multo magis si homines potentes sibi jus fecere quod cupiditas et libido suasit. In hos itaque insurgere, hos adoriri, impellere, de statu dejicere, profligare, verbis et factis hoc agere, ne illi remp. evertant, civibus suis impune insultent, omnium bonorum suffragia et laudes meretur. Quid enim esse potest generosius, quid bono civi gloriosius, quam hominem exitiosum vel cum tuo periculo in discrimen capitis adducere! Utique majoris est virtutis et fortitudinis, *inimicitias pro rep. suscipere*, quam beneficiis de ea bene mereri. Est enim facile optimus quisque ad commodorum publicorum studia paratissimus; at idem recusat ac refugit subire odia et simultates malorum civium: in quem censum omnes ii veniunt, qui suæ utilitatis causa reip. utilitatem intercipiunt. Nihil itaque in commentatione hac nostra esse potest, quod aut ab auctoritate nostra aut a studiis vestris, Commilitones, aut a religione diei crastini abhorreat, quo auspiciorum Academiæ nostræ memoria sollenni ritu recoletur; redibit simul cum ea in animum recordatio sollennium anniversariorum superioris anni et semisæcularis celebritatis. Quod si cum ea non certabit pompa festa hoc die in templum academicum ducenda:

non tamen remissior erit pietas nostra ac grata commemoratio bonorum, quibus per hunc quoque annum cumulavit nos divina indulgentia. Salva enim est respublica; salvus et incolumis Rex noster Augustissimus cum Domo Regia, cumque trino illo benevolentiae Regiae pignore Georgiae Augustae penetralibus credito, Principibus Regiis Serenissimis, inque his Te, *Auguste Friderice*, ad pristinam valetudinem votis nostris concessam restituto. Publicae religioni ac pietati in votis persolvendis ac suscipiendis praeibit verba Collega conjunctissimus, Ordinis medici h. t. Decanus,

J O. A N D R. M U R R A Y D.

expositis brevi oratione *stricturis in experimenta medica per mortes*. Conferet idem Ordinis sui auctoritate summos honores in Candidatos quatuor dignissimos: *Christianum Frid. Witting*, Einbecca-Hannoveranum, *Theophilum Frid. Gründeler*, Hannoveranum, *Frid. Guil. Hartel*, Hildisfensem, *Hectorem Burcardum Mithoff*, Hannoveranum. Quibus sollennibus ut praesentia vestra dignitatem et splendorem addere dignemini, Principes Regii Magnae Britanniae Serenissimi, vosque, Comites Illustrissimi, cum omni juventute florentissima, quae hanc academiam

miam nostram ornat, ita precamur et flagitamus, ut haud obscure significemus, fore in officio hoc, et academiæ et nobis præstando, locum novis causis provocandi amorem nostrum ac studium bene de vobis merendi universis ac singulis.

Quæ crimina fuerint *publica* apud Romanos, in quæ adeo *judicium publicum* constitui posset, etsi fuere plures, qui de judiciis publicis egere diligenter, a viris doctis tamen non ita expeditum est, ut causas ac rationes satis teneamus. Crimina vulgo dicuntur fuisse publica, de quibus *lege* quæri licuit quæstionesque fuere institutæ perpetuæ. Enimvero nunc iterum quæri potest, de legum causis, et ad quod principium commune leges illæ revocandæ sint. Qui enim factum est, ut alia crimina lege ad *judicium publicum* retracta sint, alia istis simillima ad delicta et actiones? Nihilne in his a certo aliquo hominum judicio, a certis causis est profectum? Temere et casu alia alio modo evenisse putabimus?

Nisi fallimur, res eo modo exsequenda est, ut in constituendis quæstionibus et judiciis publicis non quidem a certo aliquo principio

cipio profectos, verum partim *more*, partim-
rerum ipsarum ordine ductos ad certam ali-
 quam normam serius pervenisse Romanos dica-
 mus. Cum enim ab initio apud reges tum apud
 Consules omnis esset jurisdictio: nullum habe-
 batur discrimen inter crimina ac judicia publica
 et privata; ut nec caussarum publicarum ac pri-
 vatarum discrimen erat. Vanum est Dionysii
 Halic. iudicium, qui ea, quæ serius constituta
 aut a Græcis sapientibus super rep. disputata
 fuerant, ad reges Romanorum revocat, iisque
 auctoribus omnia reip. instituta tanquam a sub-
 tili eorum ingenio et sagacitate profecta tri-
 buit (a); in quibus illud quoque est, quod Ser-
 vium Tullium judicia publica a privatis se-
 junxisse ait (lib. IV. 25.), ita tamen ut a Tar-
 quinio II. mox leges illæ iterum sublatae sint
 (ibid. 43. cf. c. 13.). Idem etiam in Mettium
 Fuffetium ejusque socios ac proditiōis conscios
 judicia ex lege constituta esse narrat: quæ unde
 in tanto omnium monumentorum ex prisca
 ætate defectu homo resciverit, haud facile
 assequi licet. Unum est exemplum judiciî fama

(a) Hactenus concidunt pleraque quæ viri docti de judiciis a
 regibus exercitis argutantur, ut *Adrianus van der Hoop* in *Diff.*
de iis qui antiq. de criminib. judicant: in *Thef. Meerman Sup-*
plem.

paullo certiore ad posteritatis memoriam propagatum, causa Horatii, perduellionis, hoc est parricidii, cæde sororis facta (b). Narratur rex (Liv. 1. 26.) *ne ipse tam tristis iudicii, aut secundum iudicium supplicii auctor esset*, statim convocato populo duumviros perduellionis iudicandæ constituuisse; quo ipso intelligitur, lege ac more iudicium hoc ad regem pertinuisse. Idem provocationem ad populum aut primo tum dedit aut reliquit (c). Aliud exemplum est Consulis Bruti iudicis in causa capitali, cum prodicionis reos nobiles juvenes, inque his filios suos, securi percuti iussit.

Jam L. Tarquinius, ut metum pluribus incuteret, *cognitiones capitalium rerum sine consiliis per se solus exercuerat, perque eam causam occidere, in exilium agere, bonis multare non suspectos modo aut invisos, sed unde nihil aliud, quam præ-*

(b) Cum rationibus sermonis Romani magis consentaneum est hoc, quam cum aliis, ut Rævarde ad XII. tabb. c. 27. statuere, omnem civem reum ut capitale iudicium de eo fieri posset, primo hostem patriæ ac perduellum proprie ita dictum renuntiatum fuisse.

(c) Adeo incerta, in his quoque, sunt omnia. *Duumviri perduellionem iudicent. Si a duumviris provocarit, provocatione certato. — Ita de provocatione certatum ad populum est.* Nihil de his Dionys. III. 23. qui tantum tam primum populo Romana potestatem factam esse ait capitalis iudicii.

dam sperare posset, solitus erat (Liv. 1. 46.). Constituta itaque mox eodem anno, quo Consules in jura regum tantum non successerant, *provocatio* ad populum; qua omnis causa capitalis a Consulum sententia ad populi judicium revocari potuisse videtur (*d*); credere tamen licet, in causis jam lege satis definitis et criminibus manifestis; haud facile a Consulum sententia provocatum esse; quorum enim provocarent ad populum manifeste rei? Neque ejus rei exempla occurrunt; verum provocationem locum habuisse in causis tantum ambiguis, aut seu excusationi seu miserationi locum relinquentibus. At lege constituta erant tum jura inter Romanos paucissima, ita ut relinquerentur tantum non omnia arbitrari Consulum, quorum adeo aut cupiditas aut studium sæpe sententiarum æqui-

(*d*) Ea quæ ex provocatione sequi necesse erat, statim conjunxit Pomponius O. I. l. 2. § 19. *lege lata factum est, ut a Coss. provocatio esset, neve possent in caput civis Romani animadvertere, injussu populi; solum relictum est iis, ut coercere possent et in vincula publica duci juberent.* Atqui mansere judicia apud Coss. et potuere illi animadvertere, modo non ab eorum sententiis ad populum esset provocatum. Nec enim in criminibus manifestis, ubi nulla nec excusationis nec miserationis causa esset, esse potuit ratio justa aut probabilis provocandi, nulla injuria facta. Causæ itaque inservit et ex parte tantum vera pronunciat T. Quinctius ap. Liv. IV. 13. Coss. *constrictos esse legibus de provocatione ad dissolvendum imperium latis.* Recte vero, non licebat iis pro arbitrio in cives sævire.

tatem

tatem in suspicionem adducere potuit. Sine accusatore iudicium nullum haberi mox videbimus. Deficit nos auctoritas certa, eodemne modo jam tum res se habuerit, an reges et Consules ad officium suum pertinere id putaverint, ut rerum vocarent (*e*). Probabilior tamen et ad veterum hominum ingenia accommodatior est prior illa ratio.

Etsi vero populo provocatio esset data: *non tamen erat, qui iudicium populi constitueret, nisi magistratus idem qui judicaverat.* Unde intelligitur, provocationis fructum non satis magnum ad reos fuisse. Haud facile enim is, qui sententiam tulerat, ad eam populi suffragiis infirmendam, operam admodum promptam attulisse videri potest; qui, ne provocatio inane nomen esset, perficerent. Creati sunt sedecim annis post (V. C. 261.) Tribuni plebis, ut auxilium ferrent plebi, utque appellati intercederent. Effectum ita erat, ut, qui Coss. sententia iniqua condemnatus esset, ad supplicium duci nequiret; verum ut populus de causa cognosceret, non

(*e*) De Horatio ap. Livium est: *tamen raptus in jus ad regem* et ap. Dionys. III. 22. Regi προσέρχομαι τῶν πολιτικῶν ἄνδρες οὐκ ἀφανῆς τὸν Ὁράτιον ἀγνοῖς ὑπὸ δίκην, quo auctore hoc scripserit, ignoratur.

nisi a Consulibus opera ac voluntate expectares. Nam ad populum ferre adeoque concionem et comitia habere non nisi magistratui licebat. Reliquum itaque erat, ut et ipsi Tribuni pl. cum populo agere et ad eum ferre possent. Nihil de hoc est memoratum; a Patribus tamen seu tunc seu paullo post potestas ea facta (*f*), sine qua utique nullum effectum habuisset auxilium plebis.

Cum ab initio, ut sententiis Consulibus in causa capitali intercederent, Tribuni creati essent: altero anno post (263. al. 265.) ipsi ad populum accusare et reo diem ad populum dicere cœpere Marcio Coriolano. Quo jure hoc audere potuerint, si quæras: in promptu est videre, ad auxilium plebis ferendum spectasse et hoc, ut ei, qui plebi infesta consilia agigaret, ad populum diem dicerent; tenendum porro, quod paullo post memorandum veniet, magistratum illo tempore partes fuisse has, ut diem reis ad populum dicerent, hoc est, ut accusarent.

(*f*) Dionysius quidem et hic ab initio sagaciter ordinat ac disponit Tribunorum pl. jura et negotia, et, modo creatos, concione convocata leges ad populum ferre narrat lib. VI. 89. seqq. Idem paullo post legem pertulisse L. Junium Brutum Trib. pl. memorat, Tribunum pl. cum populo agentem ne quis interpelleret lib. VII. 17. postquam paullo ante eundem Tribunum pl. potestatem dicendi a Coss. petiisse narraverat.

Quo

Quo crimine Marcius accusatus fuerit, e Livio haud apparet; e Dionysio autem compertum est, cum et atroces ille in Senatu sententias dixisset, et *Ædiles pl.* pulfasset, placuisse, ut, affectati regni, proposita exilii pœna, accusaretur (c. 58.). Ad idem hoc iudicium comitia tributa habuere Tribb. pl. quæ in ipsorum potestate essent (c. 59. cf. c. 38.). Constituta sunt itaque hoc exemplo iudicia populi, etiam de patriciis, in comitiis tributis, magistratu plebis diem dicente; haud dubie ab initio non nisi in causis plebis. Diserte Dionysius et hoc addit, in M. Valerii sententiam *SCtum* esse factum, ut ad populum dies diceretur ei, qui in remp. deliquisset (nam de *populi majestate* nondum tum facta memoratio) seditionem concitando, regnum affectando, de urbe prodenda cum hostibus agendo, aut huiusmodi aliud scelus patrando (VII. 56. extr.): quæ postea sub perduellionis nomine comprehensa sunt.

Inter hæc alia crimina ac delicta jurisdictioni magistratus hoc est Consulum, ordinariæ relictæ esse debuerunt, alia iudiciis publicis novo more institutis a populo iudicata, accusantibus magistratibus, Quæstoribus, *Ædilibus* vel Tribunis pl. Ita Sp. Cassium affectati regni accusarunt

farunt et diem ad populum dixerunt Quæstores
 Cæso Fabius et L. Valerius, capitis poena in-
 flicta (Liv. II. 41. Dionys. VIII. 78.). Vide-
 mus quoque a Tribunis pl. sic rogari, ut popu-
 lus jubeat quæstionem, senatus autem decer-
 nat, cui quæstio mandanda sit: qualis Petillio-
 rum rogatio (ap. Liv. XXXVIII. 54.) habetur
 de peculatu in Scipionem. Cum autem judi-
 cia, quæ apud Coss. fierent, nullis legibus scrip-
 tis regerentur, verum eorum arbitratu habe-
 rentur, adeoque inter patricos et plebem varie
 jus diceretur: postulatum est, ut de jure
 æquando leges scriberentur. Id quod effectum
 tandem habuit legibus XII. tabb. scriptis. Enu-
 merantur tabula VII. de delictis et tab. II. plura
 capite sancita, quæ ad ordinariam Consulum,
 adeoque postea Prætoris urb. jurisdictionem per-
 tinuisse putanda sunt. Nata hinc delicta, et
 actiones e delicto, quæ ad jus privatum refe-
 runtur. Sunt imprimis in his furta et injuriæ.
 At tab. IX. *De capite civis nisi per maximum
 comitiatum ne ferunto.* Debit hoc non nisi
 ad causas istis delictis non comprehensas spec-
 tare; tum a comitiis tributis judicia hac lege
 ad centuriata translata sunt. An intra perduel-
 lionis crimen, quod adhuc unum fuisse videtur
 de quo populus cognosceret, lex contineretur, non
 apparet.

apparet. Constat saltem, postea ad plura criminum genera populi judicia fuisse instituta, ut parricidii (g), repetundarum, ambitus, falsi, stupri. Ita natus ille judiciorum publicorum ordo simulque publicorum criminum recensensus; quæ difficile est ad commune aliquod principium revocare; causas tamen reperire licet in statu civitatis et conditione civium mutata: partim Tribunis pl. ad causas plebis referentibus et trahentibus plurima, quæ antea patrum decretis administrabantur: partim civium libertate insigniter aucta et civitatis Romanæ juribus, inprimis LL. Poetelia Papiria 428; de nexis solutis, et Porcia 557. pro civium tergo et capite, egregie amplificatis. Natæ itaque *partim* novæ causæ, cum nova crimina in remp. venirent, inprimis inter corruptelas reip. ingruentes, ut repetundarum, ambitus, peculatus, *partim* statu civium mutato a priscis legibus XII. tabb. recessum est, ut adeo a privatis judiciis in publica verterentur compluria quæ *ad personam civis Romani* spectarent, cum de ejus capite, nisi per comitatum maximum, ferri non posset. Ita etiam injuriæ privatis illatæ in judiciorum publicorum

(g) Quod commune fuit, si non omnium rerum capitalium, ut Restus tradidit (v. mox g) cædis saltem cujusvis civis factæ; ut post virum doctum in Miscell. Obs. VII. et docent vel lexica.

numerum revocatae sunt, ut, si quis hominem
velo occidisset, si veneno necasset et sic alia:
falsi quoque et adulterii. Itaque constituta sunt
judicia veneficii, de sicariis, stupri, adulterii;
quae, ut mox videbimus, ad quaestiones fuerunt
translata, et nata cum his alia, ut de vi publica
et privata. Mansit tamen cum his tanquam
proprium populi judicium perduellionis, regno
affectato aut libertate seu majestate populi im-
minuta (b): in qua servatum quoque est sup-
plicium novissimum ut animadverteretur in ore
patrio.

Jam haec judicia exercebantur in comitiis po-
puli. Subnata autem tanta segete criminum,
adeoque judiciorum, ut iis vix vacare posset po-
pulus, multis quoque causis majorem forte sub-
tilitatem aut industriam desiderantibus quam
quae comitiorum natura et ratio admitteret,
mandari coeperunt quaestiones extra ordinem et
dari quaestores a populo. Si Pomponio (l. 2.
§ 23. ff. de O. I.) fides habenda (i): jam in

XII.

(b) Revocari eo possunt omnia, quae ap. Sigonium de Judic.
III. 2. annumerantur exempla.

(i) Pomponii verba notissima sunt: et quia de capite civis
Romani injussu populi non eras lege permittum Consulibus jus dicere,
propterea Quaestores (immo Quæstiores) constituebantur a populo,
qui capitalibus rebus praesent; hi appellabantur Quaestores (Quæ-
tores)

XII. tabb. quæstiores constituti sunt, h. e. jus datum populo, ut quæstiores juberet, quoties res ita postulare. Partes ita populi, a quo judicia habenda erant, deferri cœpere seu magistratibus seu aliis: et ducere debuit populum hæc ipsa res et diuturnior usus ad *quæstiones perpetuas* constituendas et *certo magistratui annua* mandandas.

Rebus eo adductis vix verbum addere opus est de Prætoribus quæstionum causa constitutis, *quæstionibusque perpetuis lege* populi; prima quidem repetundarum, lege Calpurnia V. C. 605. Nota hæc sunt in vulgus; habitaque nunc judicia apud Prætorem quæstionis, aut apud quæstionis Judicem: utrique adest Judicium confessus seu consilium publicum. Nec tamen interea non evenit, ut ipse populus judicia publica vetere more exerceret: partim perduellionis, partim de quibus quæstio ordinaria nondum esset lege constituta, ut quæstiones decerneret, et extra ordinem constitueret. Etiam Senatus judi-

tores) *parricidii: quorum etiam meminit lex XII. tabb.* Utinam verba adjecisset! quæ tamen divinando exsculpere viri docti Bouchaud, p. 667. Ex Festo nihil amplius discas, voc. *Parricidi* (ut legendum pro *Pariti*) *quæstiores* (quæstiores) nisi Parricidam dictum esse, qui qualemcunque hominem occidisset.

cia rerum capitalium memorantur; scilicet in iis causis quæ ad ejus curam spectarent: nos eas sub politiæ generalis nomine comprehendere solemus; rep. in magnum discrimen adducta, cui occurrendum esset præsentibus consiliis. Exemplum est jam antiquioris ævi, V. C. 568. mandata Consulibus quæstio de clandestinis conjunctionibus (Liv. XXXIX. 8.), moxque de Bacchanalibus sacrisque nocturnis (c. 14.). Et spectat ad has causas locus Polybii VI. 14. Aliud sequiorum temporum anni V. C. 616. quo Consulibus extra ordinem decreta est e Scto quæstio inter sicarios cæde atroci in silva Sila in Brutiis facta (v. Cic. in Bruto c. 22.). Unum est exemplum, in quo a publicorum judiciorum ratione discessum esse videri potest a Sulla in quæstione de injuriis, quam non publicum sed privatum judicium constituerat (k).

Videamus nunc id, quod omnino mirationem facit, cum nullum judicium haberi, nullam quæstionem exerceri, adeoque nec reum quamvis nocentissimum condemnari potuisse audimus, *nisi accusator existeret*; ex officio autem, quod nos dicere solemus, magistratus non quæreret. Mansit id haud dubie ex prisco judiciorum more,

(k) V. Commentationem II. sub nota (e).

cum ad populum non nisi magistratus diem dicerent; aut ii qui a magistratu in concionem producti essent. Quæstionibus itaque perpetuis constitutis nihil aliud mandatum est Prætori quam quod ad populi curam antea spectaverat: ut reum ad se adductum judicarent. Simul autem invaluit alterum, ut accusandi potestas esset unicuique e populo (1). Verum monenda de his sunt alia nonnulla; perveniendum, tunc ad ipsum iudicium; et constituendus accusator, perorandaque causa. Verendum tamen est, ne teneamus coronam audientium, ad sacra solennia properantem; comperendinatum itaque esto prolatumque iudicium in alium diem. PP. in Georgia Augusta d. XVII. Sept. MDCCLXXXVIII.

(1) De qua v. Bach: in Trajano, p. 77.

ACADEMIÆ GEORGIÆ AUGUSTÆ
P R O R E C T O R
THEOPH. JAC. PLANCK D.
CUM SENATU
S U C C E S S O R E M
IN MAGISTRATU ACADEMICO
JUSTUM FRIDER. RUNDE D.
C I V I B U S S U I S
HONORIS ET OFFICII CAUSA
C O M M E N D A T
INDICTIS SOLLENNIBUS
IN A. D. II JANUARIII MDCCLXXXIX.

*De judiciorum publicorum ratione et ordine apud
Romanos.*

ACADEMIE GEORGE AUGUSTE

P R O R E C T O R

THEOPH. JAC. PLANK D.

CUM SENATU

S U C C E S S O R E M

IN MAGISTRATU ACADEMICO

IUSTUM FRIDER. RUNDE D.

CIVIS SUI

HONORIS ET OFFICII CAUSA

COMMITTAT

INDICTIS SOLLENNIBUS

IN A. D. II JANUARI MDCCXXXIX.

De iudiciorum ordinem ratione et ordine opus

Reimarus

COMMENTATIO II.

PRODIBIT crastino die, Cives, insignibus
magistratus academici ornatus novus Pro-
rector,

JUSTUS FRIDERICUS RUNDE D.

vir ut integritate et virtute, ita humanitate et
benevolentia erga vos, amore et caritate reip.
academicæ, conspicuus. Sperat itaque ille at-
que confidit, qualem sibi in manus tradi videt
remp. pacatam, bonisque studiis florentem,
talem se eam, quantum quidem per vos steterit,
aliquando successori esse redditurum; habebit-
que ille hanc tanquam arrham, ac pignus vestri
erga se obsequii et amoris, si ad cærimoniam et
ritum auspiorum injuncti muneris cras facien-
dorum frequentes coieritis. Quod si inclinatis
jam voluntatibus vestris aliud momentum su-
peraddere fas est, eadem hac vestra in eum hu-
manitate non minus officio vos vestro erga Sena-

tum academicum, a quo rogamini, et pietati in
 almam hanc Academiam satisfacturos esse puta-
 tote. Habebuntur iisdem his sollennibus auspicia
 novi anni, utinam illa ab omni parte fausta ac
 læta! At enim destituta pro dolor! eventu de-
 bito vota nostra et irrita sunt primaria sua parte,
 Regis, inquam, nostri indulgentissimi incolumi-
 tate et bona valetudine! pro qua ut privatim
 vota quisque facimus numenque pie veneramur,
 ita nunc religione publica ac consensu communi
 vota suscipiuntur. Faxit numen O. M. ut vota
 nuncupata sint rata, utque eorum compotes
 brevi in lætas gratulationes effundamur! Ad vota
 hæc, præeuntibus viris gravissimis rite susci-
 pienda, ut indictis sollennibus interesse velitis,
 Principes Magnæ Britanniae Serenissimi, Tuque,
 Princeps de Turre et Tassis Serenissime, Vosque
 Comites Illustrissimi, omnesque et generis
 splendore et animorum ingeniorumque virtute
 florentes Academiae nostræ Cives, ita rogamus,
 ut, ab humanitate vestra facile nos impetraturos,
 a pietate, officio, fide etiam ultro oblatum ac-
 cepturos esse, haud dubitemus.

Interea officio nostro satisfacere haud grava-
 bimur, quod in eo continetur, ut his sollenni-
 bus indicendis nonnulla seu animorum ac vo-
 luntatum

luntatum vestrarum detinendarum studio, seu boni ominis causa, præmittamus. Ingressi eramus ante hos tres quatuorque menses argumentum grave et difficile de judiciorum publicorum apud Romanos causis et rationibus, subnata occasione per judicium quod illo tempore agitabatur in *Warren Hastings*, cujus nomen ad Magnæ Britanniae Senatum delatum est, tanquam Indorum prædonis, in quos ille expertus esse ferebatur omnia, quæ luxuries in flagitiis, crudelitas in suppliciis, avaritia in rapinis, superbia in contumeliis efficere potuit. Expedita est omnis illa quæstio de judiciis publicis a viris doctis copiose et accurate (a). Enimvero in salebris hærent, dum judicia publica, causas publicas, delicta et crimina, ad nostri juris criminalis principia exigunt et constituunt (b); tum vix quisquam attigit causas et rationes,

(a) Fons et fundus est omnium, quæ de hoc argumento scripta sunt, *Sigonius de Judiciis*; e quo sua derivarunt quos vidimus omnes, imprimis qui compendiis didacticis hæc perscribere; etiam *Siccam de Judic. Cuir. l. 5. c. not. Z-pernick*, et nuper *Bouchaud Commentaire sur la Loi des douze Tables*, p. 667. sqq. Subtiliora persequutus est *Adrianus van der Hoop* in *Diss. de iis qui antiquitus apud Romanos de criminibus judicaverunt*, in *Supplem. Thes. Meermann. extr.*

(b) Cum jure quidem nostro, quod criminale vocant, nullo modo convenit pars illa rei judicariæ Romanorum; neque quæ

rationes, quibus factum fit, ut judicia publica in eum, nec in alium modum essent constituta, utque alia, quæ in remp. committuntur, criminum, alia delictorum loco haberentur; cur porro magistratus, ut nostro more loquamur, ex officio non inquireret, et cur unicuique e populo accusare liceret. Ad hæc attendere animum cœperamus, nuncque iterum ad ea redire constitutum est.

quæ nos appellamus delicta publica et privata eodem modo apud Romanos dicta. Causæ publicæ non nisi e lege naturam et rationem acceperunt, ut vix sub alio principio communi, unde ducantur, quam quod lex facit, comprehendi possint. Aliæ enim ad remp. aliæ ad civem ejusque personam spectabant, aliæ ad privatam injuriam, ut adulterium, stuprum, falsum, plagium. Neque adeo satis definita est *causæ publicæ* notio, si eam esse dixeris (etiam ap. Bach. et Ernest.) quæ spectat ad remp. sed requirebatur præterea, *primis* temporibus, ut magistratus de ea re ad populum ferret utque seu judicium populi constitueretur seu quæstio haberetur; *mox* autem quæstionibus constitutis, ut e lege populi, ad populum vel a quæsitore, illa ageretur, et ut unusquisque e populo accusare posset. Primarium, ut diximus, quod judicii publici notionem constituat, est, ut e lege habeatur; recte adeo § 1. D. de publ. judic. *Non omnia judicia, in quibus crimen vertitur, publica sunt, sed ea tantum, quæ legibus judiciorum publicorum veniant*; de reliquis sunt actiones delictorum causæ instituendæ. Contra erant delicta publica, de quibus nullum judicium publicum habebatur, ut annonæ flagellatio, ruptio aggerum, collegia et corpora illicita; hæc crimina extraordinaria: de quibus v. D. lib. XLVII. tit. XI.

Vidi-

Vidimus igitur omnem judiciorum publicorum rationem repetendam esse a reip. R. primordiis, quando, juribus civium adhuc parum subtiliter constitutis, omnis juris dicundi potestas delata erat, uti antea in reges, ita in Consules. Ab initio nulla aut fuit aut esse potuit causa aut iudicium publicum proprie ita dictum, nullum discrimen inter crimina publica et privata; cognitio enim omnium delictorum et nostrarum erat apud magistratum. Provocatione autem ad populum lege constituta, primum iudicia publica nata sunt ex provocatione. Successere alia aliis temporibus e lege a populo lata. Relictæ interea aliæ causæ jurisdictioni ordinariæ magistratus, eaque sunt delicta in XII tabulis enumerata, pleraque capitali poena sancita. Temporum tamen rerumque mutatione facta, cum alia crimina existerent, de quibus aut lege provisum nondum esset, aut quibus legum sanctio non satis responderet, aut, quod plerumque occurrebat, si potentiorum civium nomina deferenda essent: constituta sunt novis de causis populi iudicia; aut re ita postulante quaestoribus mandatæ quaestiones aliæ a populo.

H

aliae

aliæ a Senatu (c), aliæ plebiscito in Senatus decretum facto. Tandem quæstiones perpetuæ constitutæ; per quas (in causis saltem lege definitis) populos Rom. omnem suam de civibus iudicandis potestatem iudicibus tradidit (d). Vix ulla est harum quæstionum, quæ non antea exercita esset aliquoties seu iudicio populi seu per quæsitorem a populo dictum.

Jam non admodum obscura res esse videbitur, in qua nuper substitueramus, si quæritur, quomodo factum sit, ut inter Romanos pro certo et explorato constaret, et, *quemvis e populo accusare posse, et nocentem, nisi accusatus esset, non posse condemnari* (ut Cic. pro Roscio Amer. 20.); nisi in causa in qua reip. status periclitaretur, in qua ad Senatum vel ab indice rem deferri satis erat ut iudicis opera ad Brutum Cos. delata fuerat Tarquiniorum conju-

(c) Scilicet in causis quæ ad Senatus curam spectabant, quarum magnam partem nos sub *politia generalis* nomine, Romani per *republicam summam* declarabant. Hoc modo tollendæ difficultates, in quibus æstant viri docti, v. c. Ducker ad Liv. XXXIX. 14. Van der Hoop, c. 3. p. 621. sq.

(d) Cic. pro Flacco 2. An vero a Prætoribus, qui quæstionem exercébant, ad populum provocare licuit? Vix putes, ex eadem ratione. Unum meminimus exemplum Rabinii ap. Cic. p. Rabinio; add. Sueton. Cæs. 12. Dio. XXXVII. 27. Sed in causa perduellionis, nec a Prætoribus, verum a Duumviris ad populum provocatio facta.

ratio, utque in Catilinaria conjuratione indicio facto Senatus decrevit, ut viderent Coss. ne quid resp. detrimenti caperet: quo Scto cum alia, tum domi militiaeque imperium atque *judicium summum habere* permittitur (Sallus. c. 29. Scilicet, ut de altero priori loco dicamus, ab initio *solutum fuit magistratibus, diem privatis dicere* (Tacit. An. IV. 19), quaestionibus autem perpetuis constitutis, vix e reipubl. dignitate factum videri potuit, si apud Praetorem alius magistratus privato diem diceret; ab hoc igitur more discedendum fuit; neque vero in civitate libera facile eo deveniri potuit, ut ad tam diversi generis causas unus aliquis e civibus accusator constitueretur; nec si privato homini talem potestatem crederes, periculum metusque abesset. Repetundarum porro causa, quarum quaestio prima fuit, non ab ipsis provincialibus agi poterat; igitur ipsis libertas erat relinquenda, ut patronum adsciscerent e civibus, quem vellent; quaerendus autem aliquis ex iis qui gratia et opibus valerent. Eo itaque ipsa res deducere debuit, ut accusare posset, qui vellet; versa inde res in morem est, atque ita jus factum. Omnino tamen ad civitatum nondum subtiliter constitutarum ac descriptarum instituta hoc referemus, ut, nisi causa ad magistratum sive ad populum delata, nulla sit cri-

minum cognitio et animadversio; docent hoc
 priscæ de populorum originibus historiæ; do-
 cent, quæ de populis barbaris narrata sunt;
 nec nisi ingeniis aliquantum expolitis, et in
 civitatibus melius constitutis, jus crimina perfe-
 quendi aliter constitutum aut datum magistra-
 tibus reperiās; nec fere, nisi ad dominationem
 unius rerum summa delata. Nam in liberis
 civitatibus judicia apud populum sunt, et, si
 magistratus creantur, qui judiciis præsent, ju-
 dices tamen e populo leguntur, qui iis pro
 consilio sint. Itaque Athenis fuere tribunalia et
 dicasteria, in quibus cives judicabant; et Romæ
 post judicia publica in comitiis habita quæstori-
 bus constitutis lecti sunt iudices primo e sena-
 torio tum ex alijs ordinibus. Eodemque spec-
 tat, quod firmamentum et Palladium libertatis
 habetur, si non nisi a paribus judicari possis. In
 libera itaque civitate haud facile hoc expectes,
 ut tyrannica illa juris constitutio locum habeat,
 qua magistratui jus ex officio inquirendi permit-
 titur. Contra, ad priscum morem, si emenda-
 tione res egere videtur, accommodari solent et
 institui pleraque. Ita apud Athenienses ora-
 tores constitui placuit, qui reos in iudicium
 adducerent; nec nisi per Pisistratidas aut XXX
 tyrannos quæstiones sponte susceptas et exercitas
 repe-

repereris. Hoc idem ab aliis Græcarum civitatum tyrannis tentatum. Apud Spartanos autem rerum summa ad paucorum opes revocata cum Senatus tum Ephori de criminibus, etiam nullo accusatore et indice, cognoscebant. Ad libertatis itaque in civitatibus liberis rationes referendum est hoc vel maxime, quod magistratibus nulla ex officio cognitio defertur. At enim sub Imperatoribus Romæ cum reliqua libertate et jus illud sublatum est, ut, nisi accusatus, in judicium adduci et condemnari posset e civibus nemo; initio facto in majestatis crimine, ad indicum et delatorum malitiam judiciis constitutis, tum illatis in judicia *criminibus extraordinariis*; et *cognoscentibus Imperatoribus* de criminibus *extra ordinem*. Ita crimina leviora ad Præfectum urbis, graviora, aut si reus dignitate et loco emereret, ad Præfectum Prætorio deferri cœpere. Quod si urgeas, magistratu non ex officio inquirente, multorum criminum impunitatem et flagitiorum licentiam esse; reputandum est, in libera republica aliis modis cautum fuisse; et primo quidem hoc ipso, quod unicuique e populo accusandi potestas erat (e): quod in tali civitate

(e) Refertur enim hoc vel maxime inter ea, quæ iudicii publici notionem constituent, quod unusquisque e populo accusare

tate latius patere plusque effectus habere putandum est, quandoquidem reipublicæ salutem a cura sua nemo alienam esse censet; et unus civium quisque in iudicio publico tanquam iudex sedebat et suffragium ferebat. Erant porro magistratus, qui ad plebem rogationes ferrent, erant Coss. Ædiles alique, qui ad senatum referrent, senatus autem, qui summam rempubl. ad se spectare censebat, de delictis, quæ publica animadversione digna essent, quæstionem decernebat (Polyb. VI. 11. 14.) unde etiam perpetuis quæstionibus constitutis persæpe quæstiones extra ordinem constitutas audimus. Eodem adeo res redit, quo nostrum illud, quod ex officio inquirere magistratus jactantur. Inter hæc plerumque illud parum reputatur, quod constituti erant Triumviri capitales, qui inferioris ordinis homines prehenderent, in vincula conjicerent, in eos animadverterent. Perperam illud, quod de Milone aut Pisone ac similibus potentioribus civibus lectum memoria tenemus, per omnium ordinum cives æquali more jus

ensare potest. Discessit in hoc a mente et notione iudicii publici Sulla, qui *quæstionem de injuriis* instituit, qua (v. disputata ap. Van der Hoop, v. c. p. 626.) non cuique e populo data est accusatio, verum *actio competit ei qui passus est injuriam*. Contra in aliis quæ ad injuriam privatam spectabant, ut in adulterio l. Julia, deferre crimen licebat unicuique e civibus.

fuisse

fuisse putamus. Adversus potentium autem opes ne in more quidem hoc, ut ex officio inquirant magistratus, satis esse videas præsidii. Neque nostra ætate redux nocentissimus reus, ex India a magistratibus ac iudicibus ordinariis in discrimen adductus est, nec adductus fuisset, nisi cives extitissent viri boni, fortes et constantes, reipubl. salutem suis commodis potiorum habentes, qui eum accusarent.

Relicta itaque apud Romanos accusandi potestas omnibus qui vellent; quæ quidem res in libera civitate vel maxima cum juris æqualitate conjuncta est; interest enim universorum et singulorum, ut resp. salva sit. Verum mature intellectum credere licet, ad accusandum et defendendum reum facultate dicendi opus esse; inde usus docuit, artem aliquam in dicendo locum habere; desideravit quoque causarum nonnullarum subtilitas ingenii acumen. Non itaque accesserunt ad accusandum nisi disertis et eloquentes. Habebat res cum per se dignitatem et gratiam; si quis officio ac fide adductus homines cupiditate, audacia, scelere unius oppressos sublevaret; tum vero multo magis orator inclaruit, si condemnatus esset homo sceleratus et facinorosus opibus in rep. prævalens,

aut

aut si caput, fama, fortunæ innocui civis adversus atrocem adversarium essent defensæ. Inde commendari populo nomen ejus qui malum civem in judicium adduxerat; et juvenes nobilissimi involarunt in hanc gratiæ ac famæ aucupandæ artem, ut in accusatione aliqua illustri ingenii sui et reip. gerendæ auspicia facerent (f). Provenit et abripuit alios eloquentiæ laus tam præclara, ut similem famam sibi pararent non tam in causâ justâ tuenda, quam in causâ quâcunque, utque eam laudem quærerent ex solo eventu, si ingenio et arte effecissent, ut aut condemnaretur quem vellent aut absolveretur. Inde crescere eloquentiæ admiratio, et ducere ad id, quo maxime effici posset quod vellent, scilicet ut ira et miseratione movenda expugnant judicium voluntates. Quo factum est, ut non in causæ bonitate præsidium rei haberent et in innocentia; aut ut in causæ expositione accusata suisque argumentis subnixa sibi oratores confiderent; verum ut in movendis affectibus omnis eloquentiæ summam collocarent; non aliter ac si in indicum voluntate positum esset, quam sententiam ferrent; quid quod adeo ab omni justî veri rectique sensu recesserant, ut,

(f) Nota res. Vide saltem Cic. Off. II. 14. Quinctil. V. 13. 3. ubi G. fin. XII. 7. 1. sqq. Dial. de c. c. Eloq. 34.

nulla causæ habita ratione reum aut odio iudicum aut miserationi tanquam obnoxium et addictum haberent. Est hoc inter exempla gravissima occæcatæ prava opinione mentis humanæ. Nec tamen aliter statui videas a sapientissimis hominibus (g).

Sunt tamen inter hæc nonnulla, quibus miratio, quam res facit, valde minuitur. Primum non latuit viros bonos pravus ille eloquentiæ usus, quin in eum gravi increpatione inveherent (b); porro viros bonos ac probos credere licet affectus non movere voluisse nisi in causâ bona aut consilio bono; in quo haberi potuit et illud, si reum, etiam nocentem, defenderes: videbatur enim humanitas admittere hoc, ut accusatoris crudelitati eum subduceres. Præterea ita fert natura ipsa, ut vix ab affectibus libera esse possit oratio; in scelestum hominem odio inflammamur omnes; hoc odio contactus orator an narrare scelus, an accusare potuit, quo minus iudicum animos moveret vultu, voce, oratione! Quid vero si in corruptelis ju-

(g) Sunt ejusmodi loca infinita ap Cic. v. c. de Or. II. 29. 48. Or. 21. Off. II. 14. ad quem loc. prudenter monuit nonnulla Garbe v. c. Quinctil. VI. 1. IV. 1. 44.

(b) V. Quinctil. VI. 1. 7. XII. 10. 52. sq.

diciorum iudices orator nactus erat aut infestos aut cupidos, timentes, invidentes! quid si remissos, supinos, inertes? par utique erat, et consentaneum, orationem attemperare ad eorum naturas et ingenia.

Nolumus in aliis hærere, quæ jam e vulgari-
bus libellis satis nota esse possunt. Ut saltem
verbo attingamus: Fingamus, Commilitones,
diem iudicii adesse; et nunc quidem, antiquo
more, ad populum accusatione facta. Egerat
scilicet magistratus ad populum, vellet jube-
retne populus Rom. ut quæreretur (i), diem
dixerat, vadimus ab reo datis. Mutata ab reo
et ab ejus amicis vestis. Adest dies comiti-
orum (k); citatur reus, respondet, accusatur
ad populum. Constitutis autem quæstionibus
perpetuis in populi locum successerat magistra-
tus: deferitur nomen ad Prætorem cujus quæstio
est, etiam libello, cui subscribunt alii tanquam
secundarum partium actores; recipitur nomen

(i) Multa ac pœna aut jam lege constituta, aut in ipsa roga-
tione proposita v. c. de Postumio Liv. XXV. 3. 4.

(k) Secundum loc Cic. pro domo 17. die ter a magistratu
prodicta; et per trinundinum lege accusationis ex albo propo-
sita; ut fere rem per se obscuram accipit Sigon. de Judic. III.
6 et 9. (nam ex Dionys. VII. 58. nihil ad rem) eumque fere alii
sequuntur; ut nuper Bouchaud, p. 663.

ac perscribitur. Citatur reus, interrogatur legibus; tum convicto et confesso confestim æstimator lis (1); si reus habet quo se defendat, iudicium constituitur. Nunc reus in reatu constitutus, vadibus datis, sordidatus. A Prætorē in diem iudicii conscribuntur iudices e decuriis; nominibus in urnam missis fit sortitio, rejectio, subsortitio. Jurant iudices in leges. Habet iudicium Prætor, aut constituitur ab eo Iudex quæstionis qui vicaria opera quæstioni præsit. Die iudicii accusator et reus a præcone citantur: si accusator non respondet, accusatus e reis eximitur; si reus, absens condemnatur. Si uterque respondet, datur dicendi potestas accusatori, tum reo, ejusve patrono. Nota hæc, ut diximus, sunt omnia, ex antiquitate Romana. Itaque in his subsistimus. PP. in Georgia Augusta Kal. Januar. MDCCCLXXXIX.

(1) Non enim omnes reos in iudicium adductos, verum a Prætorē quæstionis statim damnatos esse credere licet; quorsum enim interrogatos eos a Prætorē legibus putabimus? et quid iudicum sortitione opus fuit, si reum confessum haberet magistratus?

et persequitur. Certe tunc interpretatur la-
 ribus; tam convicio et consilio consilium ex-
 plicitur his (1); in tunc habet quo de defendat.
 iudicium constituit. Nunc tunc in tunc con-
 stituit, vadiis datus, iudicatus. A Procto-
 re in diem iudicii constituitur iudices e decur-
 sionibus in iudicio iudicis in iudicio, iudicio,
 iudicatus. Iudex iudicis in iudicio. Iudex
 iudicatus Procto, et constituit ab eo iudex
 iudicatus qui viciis opus iudicium paret.
 tunc iudicatus et tunc a iudice constituitur:
 iudicatus non respondet, iudicatus e tunc ex-
 iudicatus; in tunc iudicatus constituitur. Sin-
 iudicatus respondet, iudicatus dicitur paret, con-
 iudicatus, tunc iudicatus. Nunc dicitur et
 dicitur tunc omnia, ex iudicatus iudicatus.
 iudicatus in iudicatus. In iudicatus An-
 gulis Kal. Januarius, iudicatus.

ACADEMIÆ GEORGIÆ AUGUSTÆ

PRORECTOR

JUST. FRID. RUNDE D.

CUM SENATU

OB

RECUPERATAM VALETUDINEM

REGIS NOSTRI INDULGENTISSIMI

GEORGI III.

SOLLENES GRATULATIONES

INDICIT.

IN A. D. II APRIL MDCCLXXXIX.

ACADEMIAE GEORGIAE AUGUSTAE

PROFECTOR

IUST. FRID. RUNDE D.

CUM SENATU

OB

RECUPERATAM VALETUDINEM

REGIS NOBIS IMPUGNATISSIMI

GEORGI III.

SOLLENNES GRATULATIONES

INDICIT.

IN A. D. II. APRIL. MDCCXXXIX.

QUAM a primo inde nuntio de recepta a Rege nostro Indulgentissimo valetudine pro se quisque vultu ac verbis testati eramus lætitiā, eam nunc, Cives publice quoque sollemnibus academicis indictis testatam facere decretum est. Amat enim omnino gaudium testes, et percussus læto eventu animus gessit, fontis collecti more, habere quo erumpat; ubi autem plures eodem animi sensu contacti in societatem exultationis venerunt, naturæ nostræ vis et indoles id sibi tanquam proprium postulat, ut, magni fluminis instar rivulis undique et amnibus aucti agros late inundantis, sollemnis indicatur et festus dies, quo in gratulationes et acclamationes effusam lætitiā testatam facere liceat. Quanto autem magis id facere consentaneum est in eventu omnium votis exoptatissimo, tum in tanta lætantium consensione, in hac lætitiæ publicæ auctoritate, in hac, ut ante per omnem Britanniam, ita nunc per Brunf-

Brunsvicenses terras gratulatione in eisdem dies
 indicta! Quid enim? cunctis publice priva-
 timque gaudia voce testantibus, Musasne, qui-
 bus eloquium artibus litterisque expoliturum de-
 betur, decebit esse elingues? Erumpet vero vox
 nostra, audientur lætæ acclamationes, pietatis
 sensum in Deum O. M. et amoris affectum in
 Regem votis nostris redditum testificantes, primo
 sacris sollennibus in diem dominicum indictis,
 tum crastino die pompa in templum acade-
 micum ducenda, quam ornabunt, precibus
 nostris exorati, et novo ac sollenni splendore
 illustrabunt SERENISSIMI MAGNÆ BRI-
 TANNIÆ PRINCIPES, almæ Georgiæ Au-
 gustæ alumni, pietatem suam testificantes re-
 cepto ex gravi morbo *Parente Augustissimo*, in-
 cendentque hoc ipso lætitiæ piæ et religiosæ
 tanquam auspicio animos omnium vestrum,
 quotquot aderitis, Cives, Hospites et Advenæ,
 favebitisque supplicationibus votisque nostris
 pro firmanda et corroboranda valetudine proque
 incolumitate perpetua Regis nostri Indulgentis-
 simi, et pro felicitate ac prosperitate stabili, per
 ipsa malorum experimenta fundata, Reginæ et
 Sobolis Regiæ suscipiendis. Præbit verba ex
 more Eloquentiæ Professor *Chr. G. Heyne*,
 quem ut faventes propitiique audire et pompam
 nostram

nostram ac pietatis sollenne hoc præsentia vestra ornare dignum æquumque judicetis, vos, Comites illustrissimi, Barones ac Nobiles Generosissimi, generisque, ingenii, litterarum decoribus florentissimi Cives, his ipsis verbis amanter ac diligenter rogatos esse volumus. Absit autem, ut vel illi, qui alienis in terris nati sint, tanquam qui non nisi communi nobiscum humanitatis vinculo teneantur, lætitiā hanc nostram publicam minus ad se spectare putent; quotquot enim adscripti in hanc civitatem communibus focus aris ac templis utimini, quemadmodum in communionem hanc tot bonorum ac commodorum venistis, ita etiam vos communi doloris lætitiæve sensu contactos esse fas est in malis nostris bonisve publicis; pertinebunt enim non minus ad vos ipsos fructus ex salute et incolumitate Regis Indulgentissimi, cujus avo immortali hæc Musarum sacra debemus, quique Ipse instituta hæc nostra tueri ac locupletare pro suo in litteras amore haud dedignatur. Venite itaque in partem lætitiæ publicæ, quemadmodum, hoc ipso ineunte semestri cursu, lectionum academicarum utilitates pro se quisque institutione hac nostra et disciplina universa academica estis percepturi; et cum Musis

K

Hygiæ,

Hygieæ, quæ nec ipsa ab his litteris nostris aliena est, festum hunc diem celebrate.

Nos autem, quotquot in hac Academia, quam deus fospitet, litteris docendis constituti Musarum sacris tanquam sacerdotes præesse iussi sumus, quibus sensibus, quibus vocibus, voluptatem nostram ac lætitiâ testatam satis faciemus, fospite Rege, quem delicias suas appellat Britannia, quemque nos salutamus Patriæ Parentem; in quem dixeritis illa, quæ apud Horatium de Cæsare dicta sunt: *Quo nihil melius terris Fata donavere bonique divi; nec dabunt quamvis redeant in aurum Tempora priscum.* Concinemus itaque lætumque diem et urbis Publicum ludum super impetrata Regis salute, et *O sol pulcher! O laudande!* canemus recepto Rege felices. Licebit autem exultare et gaudere tanto effusius, quo graviore luctu percussi erant animi nostri ex superiorum temporum calamitate. Meminimus enim, et meministis omnes quotquot nos adiistis per illos dies, quibus primus ad nos allatus erat tristis de periclitante Regis nostri valetudine rumor, quantus dolor omnium nostrum animos perculerat! qui conjectus oculorum tacitus, et rigens obtutus moerorem sibi invicem significantium, obortis sæpe lacrimis,

stupen-

stupentibus ad mali magnitudinem animis,
 silentium triste, aut voces singulæ interceptæ,
 pallor oris, vultus dejectus.

Quod si itaque ex visis audita æstimamus, et
 ex nostro sensu aliorum affectus metiri licet,
 quantum et quam late sparsum putabimus fuisse
 luctum ac sollicitudinem super salute Regis in
 periculum adducta! quam vere ille publicus
 Europæ luctus fuit! quam nullum simile in
 historiarum annalibus exemplum! Vulgatum
 est quod de totius Italiæ trepidatione ac conster-
 natione narratur Pompeio Neapoli gravi morbo
 conflictante; et quæ tum, ubi ille convaluisset,
 totius Italiæ fuerit exultatio (a). At is luctus,
 quo nos fuimus oppressi, non intra unam ter-
 ram ac populum se continuit: *Non labente Numa*
timuit sic Curia felix; Pompeio nec celsus eques;
nec femina Bruto (b). Neque quicquam est quod
 cum eo comparare possis, quam lætæ hæ tot
 populorum acclamationes ex quo Rex conva-
 luisset narratus est. Quod sit Principibus uti
 prima cura, ita præcipua felicitas habenda est,
 si amari se ab iis, quibus imperant, sentiant:
 fane calamitas illa publica et discrimen, quod

(a) PLUTARCH. in *Pompeio*, p. 649. E.

(b) STATIUS *Silv.* I. 4. 41.

Rex adiit, habuit, quod pro solatio esse posset, cum per illud locus factus sit, quo tam incredibilis populi amor in Regem suum emereret. Magno quidem dicebis emptum summi amoris documentum, et quod pretium nemo facile statuerit, si sui arbitrii res esset; verum tamen quod exantlato nunc acerbo casu molestam superiorum temporum memoriam levare ac recreare possit.

Verum horret animus ac refugit redintegrare casus, quibus emerfimus. Depulsa semel procella, restat, ut relaxatis animis in lætitiā et hilaritatem effundamur (c). Si tamen de modo testificandæ lætitiæ agitur: inter varia exulta-

(c) *Nilil accommodatius verbis PINDARI Isthm. η, 12.*

— ἐκ μεγάλων

δὲ πινθέντων λυθίντες

μή τ' ἐν ὀφθαλμοῖς πίσωμαι

σιφάνων, μή τι κά-

δια διτράπυι· πᾶν

σάμενοι δ' ἀπὲρ ἡτῶν κακῶν,

γλυκύ τι δαμνόμεθα

καὶ μετὰ πόσιον· ἐπιδὴ

τοὶ ὑπὲρ κεφαλᾶς

γὰρ Ταντάλου λίθον παρὰ τις ἔ-

τρεψεν ἄμμι θεός,

ἀτόλματον Ἑλλάδι μόχθον.—

Ἰατὰ δ' ἔτι βροτοῖς

σὺν γ' ἰλιουθίρῃ

καὶ τὰ.—

tionis

tionis genera, spectacula publica, acclamationes, convivias, ignes artificum invento in varias figuras et colores elaboratos, loca publica privataque festis luminibus illustrata, quid nostra cum vita, professione, loco, dignitate convenire satis videri debet? Scilicet unum hoc, ut gaudia nostra gratulatione publica testemur, ut gratias agamus Deo. O. M. omnium bonorum fonti et auctori, utque gratum hunc animorum sensum non magis vultibus ac vocibus prodamus, quam vitæ sanctitate, religione in munerum et officiorum rationibus servandis, fide disciplinæ, cura ac sollicitudine in juventute ad doctrinæ veritatem et utilitatem fingenda et nostra auctoritate regenda. Ita enim pietatem nostram declarabimus ab animis sapientia et pietate vera imbutis profectam.

Solet sane et vulgus in lætis eventis Numini gratias agere; enimvero et gratiæ hæc summo numini qua mente quo sensu redduntur! et gratiis actis quis plerumque beneficii accepti restat mentibus sensus quæ memoria! Commune est generi humano ad Deum referre casus mirabiles et eventa solito majora seu mala seu bona. Numerandum est hoc inter ea, in quibus mirari licet et rudia ac fera hominum ingenia

genia et sapientissimum quemque in uno eodemque sæpe placito et iudicio convenire ; at quam diversis de causis, sensu absimili, cogitatione et intelligentia in nulla re conspirante ! quod non animadversum sæpe fefellit viros acutos, ut vulgus et prudentes, Christianos et non Christianos, philosophos et indoctos, idem sensisse ac statuisse putarent. Ita ad Deum O. M. omnia humana referre rudes homines, etiam antiquissimarum ætatum, soliti erant ; ejus interventum suis consiliis rebusque gerendis expetebant, bona ac mala tanquam ab eo profecta in acceptum referebant ; quis non pietatem hominum et rectum sensum miraretur ? Atqui hi ipsi, omnia ad sensus suos revocando, Deum putabant tanquam unum ex popularibus, humano more et ingenio invidere alia, alia gratificari, alia sua potestate majora fateri. Alii mox, tot tantisque curis aut imparem Deum aut indignas eo curas istas arbitrari, ministros inter Deum et hominem Genios adscivere ; etiam hi a Deo bona ac mala in se proficisci aiebant ; neque ob hoc sermonis usu deflexere, qui deorum senatum aut concilium creaverant, victimisque et ludis aut unum aut omnes exoratos esse volebant. Succedere, qui suis precibus ac supplicationibus publica privatave religione habitis calamitates ac mala de-

depulisse, iram Dei exorâsse ac placâsse, consilia Numinis mutasse, inflexisse et alia, quam quæ decreverat, traduxisse sibi et aliis viderentur. Cum Deum ipsum vulgus humana specie induat, fieri aliter non potest, quam ut non minus humano modo ac more omnia ab eo administrati putet. Condonanda utique hæc imbecillitati ingenii humani. Divina consilia quo regantur modo, ad quas attemperentur rationes, illa ignorat, nec nisi more humano de iis fari licet. Itaque precibus nostris alia negari alia concedi dicere solemus. Alia de his verba non suppetunt. Regi tamen omnia humana numinis consiliis, iisque sapientissimis, et optimis, persuasum habeamus, idque ad pietatem nostram ac religionem pertinere teneamus, ut et mala feramus fortiter, et bonis fruamur sapienter, et moderate, nec sine sensu religioso. Id quod tanto magis a nobis, si supra vulgus sapere videri volumus, expectari potest, ut rectis ac veris rerum notionibus non modo in præcipiendo, verum in rerum quoque actu, in vita et exempli auctoritate, utamur. Consensum plurium in unum idemque iudicium seu de divinis seu humanis de rebus ne unquam aut exigamus aut expectemus; neque enim sive similium verborum pronuntiatio sive iisdem vocibus concepta multorum

professio consensum statim in eandem rem efficit: neque dissensus hominum, a tot causis quæ in manu nostra non sunt prefectus, aut crimen habere aut odia excitare aut omnino mirationem facere debet. Virtutem vero unanimi consensu colamus omnes; hæc una via ad consensum, si quis est et esse potest, in opinionibus ac judiciis adducere forte potest. Sin una omnium maxima dote, virtute inquam, destitutus ille sit: quæ tandem consensus utilitas, quis religionis, pietatis, sapientiæ, litterarum, doctrinæ, fructus aut esse aut cogitari potest satis magnus, qui virtutem, hoc est, agendi ex illis principiis facultatem, usum et habitum, compensare aut æquiparare possit? Non ad opinandum nos natos esse meminerimus, verum ad agendum. Liberationem a morbis gravibus per omnes ætates et per omnes populos ad divinum interventum retulere homines; enimvero, uti morbos ira deorum inflictos credidit et adhuc credit rudium et ferorum populorum error, ita eosdem variis ritibus exoratos iram remittere et muneribus captos blanditiisque delinitos valetudinem gratificari creditum est: pestilens error, si severius statuas; indigna enim numinis notione opinio; condonanda tamen infantiae humanæ: Qua etiam effectum

effectum est, ut ipsa medicina pro arte divina haberetur, utque ab aris deorum, ab oraculis et sacerdotum et vatum responsis, salutem peterent homines; neque ulla facile alia res est, in qua ingenii humani imbecillitas luculentius appareat, quam in auxiliis medentium aut impetrandis aut expectandis; etsi omnino eadem mentis nostræ tenuitas ita fert, ut, quamvis æternam Dei providentiam omne universum complecti, nec menti divinæ quicquam aut parvum aut magnum esse bene teneamus, in fortuna tamen ancipiti, in casu graviore, in eventis insolitis præsentius numen esse putemus. Adeo in rebus gravissimis balbutimus omnes. Quo magis nobis annitendum, ut nostro exemplo veram pietatem veramque religionem in reddendis iis, quæ Deo O. M. pro bonis acceptis debita sunt, declaratam demus. Nihil nisi provido rerum Numine agi, geri, evenire, certo certius statuamus; nec valere nos nec convalescere nisi divino beneficio. Hoc enim, si quid unquam, verum esse cum Socrate judicamus, viro bono nihil mali accidere posse nec vivo nec mortuo; nec unquam illius res a Deo immortali negligi (e). Enimvero modum ac rationem, qua

(e) *χρὴ*—ἐν τῇ τοῦτο διανοεῖσθαι ἀληθείᾳ, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀνδρὶ ἀγαθῷ κακὸν οὐδὲν οὔτε ζῶντι οὔτε τελευτήσαντι, οὐδὲ ἀμελεῖται ὑπὸ θεῶν τὰ τούτου πράγματα.

res humanæ a Numine provido gubernentur, qua via eventa rerum procedant, quis qualisve Dei interventus sit, id in hac infantia nostra, quæ naturæ perfectæ notionem tam angustam et exillem concipit, definire velle temerarium esset. Gratum animi sensum verbis declarare pium justumque, sed expeditum ac proclive est; at rectis vitæ uti consiliis, studiisque ad publicam privatamque felicitatem indies auctis, ita ut non tam nostris quam publicis utilitatibus, non nostræ modo famæ sed reipublicæ laudi, existimationi, consulamus, litterarum ac disciplinarum bona ac præclara, quæ in iis sunt, ad vitæ comoda, popularium felicitatem, rerum salubrium incrementa, malorum, quæ vitam præmunt, fugam transferre, hoc est, quod nobis annitendum esse putabimus. Reliqua facile in utramque partem interpretari licet; si recta constanter persequaris, facta ipsa loquentur.

PP. in Academia Georgia Augusta d. xxvi.
Aprilis MDCCCLXXXIX.

[77]

O R A T I O

I N

SOLLENNIBUS GEORGIAE AUGUSTAE

OB RECUPERATAM

REGIS VALETUDINEM

IN D. XXVII. APRILIS, MDCCLXXXIX.

INDICTIS HABITA.

О Т А Я О

201 FENNIUS GEORGIA AUGUSTA

03 RECUPTATAM

REGIS VALESTUDINEM

IN D. XXVII. APRILIS. MDCCLXXIX.

INDICTED

*MAGNÆ BRITANNIÆ PRINCIPES
REGII SERENISSIMI (a);*

MAGNIFICE ACADEMIÆ PRORECTOR, COMITES
ILLUSTRISSIMI, HOSPITES, COLLEGÆ, CIVES,
AUDITORES OMNIUM ORDINUM HONORATIS-
SIMI;

QUOD iis, qui ad dicendum prodeunt, ple-
rumque sollicitudinem facit, ut circum-
spiciant, quonam dicendorum argumento au-
dientium aures teneant: id mihi molestiam
haud facere, vobisque, auditores, ea, quæ a me
in medium proferenda sunt, jam ab initio nota
esse ac perspecta, hoc illud est quod studium
meum partim potest levare, partim intendere.
Difficile enim est animos tenere eorum, qui
nihil expectant quod non ipsi jam ante cogita-
tione præverterint. In beneficii tamen loco
nec minus ponendum mihi esse video hoc, quod
nec exoranda mihi est benevolentia vestra, nec
erigendi et excitandi animi ad audiendum. Quis
enim vestrum auditores, non ita paratus animo
et instructus, non eo cum affectu, eo lætitiæ

(a) *Ernestus Augustus, Augustus Fridericus, Adolphus Fridericus.*

sensu, ex recuperata Regis nostri indulgentissimi valetudine, huc accessit, ut constitutum jam ante haberet velle se animum, exultatione et gaudio diffusum, sensui jucundissimo permittere, gratulationes et vota facere, Deo immortaligratias agere? Quis non, tanquam sua ipsius salute recepta, mirabili hoc providentiæ ac benevolentia divinx exemplo contactum animum habens, Regi ipsi, Reginae optimæ Conjugi, ac soboli Regiæ, faustas ac lætas voces vel absens acclamet! IPSIS HIS PRÆSENTIBUS PRINCIPIBUS MAGNÆ BRITANNIÆ SERENISSIMIS, de salute Parentis Augustissimi exultantibus, quis non exultabundus ipsi gratuletur? quis non patriæ, non suis, non sibi, bene evenire hæc precetur? Quid igitur ei, qui in suggestum hunc ad dicendum ascendit, restat, nisi ut, cum non praeire aliis rerum jucundarum sensu et affectu possit, in lætitiæ publicæ partem saltem ipse veniat? Cumque natura mentis humanæ ita ferat, ut lætæ rei nuntio aut magnæ felicitatis sensu percussi exponere aliis gestiamus causas lætandi, easdemque ab aliis expositas, iteratas, explicitas, cum voluptate audiamus: Amamus enim agnoscere et intelligi ea, de quibus lætamur, etiam ab aliis, vocamus eos ad lætandi societatem, nec ferimus animo æquo, si alios eodem sensu haud contactos nec lætitiæ comites

et participes eodem studio efferri sentimus. Cum itaque hæc ita sint, nihil esse videtur, cur ego verear ne vobis audientibus tædium faciam enumerandis iis quæ hujus diei sollennibus feriis indicendis gratam opportunitatem attulerunt. Tum vero magna est juventutis hujus florentissimæ pars, quæ aliis e terris ad nos advenit: edocendi hi sunt, quænam sint horum sollennium causæ, aut, si eas jam norunt, quæ sit harum causarum amplitudo et magnitudo. Tandem omnes si non excitandi, acuendi tamen et inflammandi sumus ad gratum ac pium erga felicitatis nostræ auctorem Deum O. M. sensum fovendum retinendum et alte animo infigendum. Sunt vota nostra per superiorum temporum calamitatem concepta, nunc cum votorum simus damnati, publice persolvenda; sunt alia vota pro perpetuanda Regis ac reip. salute nuncupanda. Videtis, Auditores, quæ dicenda mihi sint; audite me ea cum indulgentia, qua et antea beâstis dicentem me Collegam vestrum et Oratorem publice constitutum.

Justa est comparatio et ex ipsa sensus nostri veritate petita cæli sereni ac nubili, diei et noctis, lucis et caliginis, cum animorum hilaritate ac moestitia; tempestatis ac procellæ cum gravi et adversa fortuna. Sæpe ad cogitationem
hanc

hanc avocaverat nos superioris temporis calamitosi facies, primum rumore, tum certo nuntio de infesta Regis valetudine allato. Tanquam sole nubibus obducto, tenebris et caligine offuscata late videbantur omnia; tristes omnes ac moesti, metu ac sollicitudine anxii, tanquam domestico casu, tanquam parentē quisque, suo ac communi patriæ periclitante, perculsi. Heu! Regem optimum, indulgentissimum, in tanto rerum cursu et impetu retardari, eripi, extinguī! tot consilia gravissima ad Europæ tranquillitatem agitata, negotia destinata, fisti, intercepti! nostrarum rerum, curam, tutelam, columen, labefactari, everti? hoc rerum articulo? hac fortuna rerum per omnes terras dubia et ancipiti? Adspectu vero Serenissimorum Principum stirpis Regiæ, quos alius nunquam nisi læta fronte, hilari vultu adire et ab iis excipi solebamus, quosque nunc moestitiam et anxietatem animi vix ore ac vultu comprimere et tegere videbamus, quæ non ominari, quæ non metuere nostrum quisque solebat! Inde ad novum quemque nuntium suspensi ac dubii, modo meliora modo graviora allatā audientes, modo ad mali magnitudinem stupentes, modo laxata mali vi recreati, inter spem ac metum, quibus sollicitudinibus ac curis non fuimus jactati! quæ tum tacita vota concepimus! quæ
de

de medentium consiliis ac remediorum salubritate fuere sermonibus agitata ! Etenim præter ingenitam nostræ genti principum suorum venerationem et amorem, quanta admiratione ac caritate Regis tenebamur ! Regis iustitia et pietate spectati ! raro inter reges exemplo muneris patris familias, conjugis et parentis religiosissime sustinentis ! litteras, artes ac scientias. Studio et amore amplectentis ! nostris musis propitio animo faventis !

Enim vero spe lætiore mox affulgente, tandemque jucundissimo nuntio de recuperata Regis valetudine fidem certam afferente, quanta tum omnium fuit exultatio ! quæ concursatio resciscentium et audientium et aliis eadem, quæ audita erant narrantium ! quam vere publicum illud gaudium ac tripudium ! dispulsis nunc sole eluctante nubilis lætior dies effulgere ! serenius cælum nitere, ridere omnia, tanquam lute candidiore late sparsa. Nunc tanquam domestica ac familiari hilaritate omnes diffundi, effuse gaudere, suis rebus confidere, spes jam depositas recipere, lætiora etiam expectare. Explicitas nunc iterum vidimus frontes ac vultus SERENISSIMORUM PRINCIPUM ; vidimus exhilaratum virum optimum, veneratione omnium nostrum dignissimum, Regiæ juventutis magistrum, om-

nes plus quam paterno affectu, cura et sollicitudine illi ad pietatem et virtutem adolefcunt^(b)! Per omnes ordines eluxit eorum, qui de salute cum sua tum communi metuerant, se salutantium invicem et gratantium exultatio; inflammata ipso lætantium contagio pietas in Regem; et revocata in memoriam beneficia ejus collata in nos cum alia, tum hoc ipsum judicii et indulgentiæ documentum, quod nostris musis, nostræ academix, nostræ fidei ac tutelæ, tanquam pignora certissima, regiam sobolem commiserat.

Quod si, Auditores, in hoc ipso excellit homo homines, sapiens vulgo, quod omnibus in rebus, non ad spectu ac sensu contentus, animum ad causas refert, lætarumque ac tristium rerum auctorem inquiri, eumque sensu grato, amoris ac pietatis pleno, vel non jussus prosequitur: quid nos, qui ingenia litteris ac scientiis expolita, et ad humanitatem emollita gerimus, facere par est? Scilicet hoc, ut ad eum, qui omnes rerum casus, conversiones, eventus, gubernat ac regit, convertamus mentes, et, quæ ejus nutu ac voluntate secunda ac læta evenerunt, prostrati ac supplices deveneremur; tum vero,

(b) CAROLUS GABRIEL HENRICUS DE MALORTIE, nunc inter summos copiarum Hannoveran. Præfectos adscriptus.

ut, quæ pro tantis beneficiis debeantur, reputemus; quorum quidem minima pars est, ut gratulatione publica gaudia animorum effera-
mus; majus ac gravius nostroque loco et aucto-
ritate, hocque ætatis gradu, quo constituti sumus,
dignius est illud, ut gaudii hujus fructus transfe-
ramus ad officia vitæ et munerum, quæ nobis,
hac ipsa indulgentia divina recreatis, tanto ma-
gis curæ cordique esse debent; peragamus ac
persequamur ea, quæ munium ratio postulat,
tanto studiosius diligentius, religiosius; hæc est
illa pietas ac religio, qua Deo O. M., ex con-
siliis et conatibus studiisque, non ex voce ac
professione, mortalia probanti, nos approbabi-
mus; recuperata hac felicitate publica ac privata
læti, æstimemus ejus magnitudinem ex ipso
metu qui nos antea suspensos tenebat; et ea
forte contenti, quæ nostrum cuique obtigit fru-
amur bonis nostris sapienter, nec, temerariis
votis majora et ampliora appetendo, malimus
pendere ex fortunæ lubidine ac ludibrio, quam
componere nos ad rationis et prudentiæ præ-
cepta; verbo, amplectamur tanto studiosius et
constantius ea omnia seu officia vitæ seu bene-
ficia, quæ, salute Regis restituta, firmata nobis
esse videri debent ac stabilita. Parum est,
primo animi exultantis impetu abreptos Deum,

hominesque obtestari; præstat ex eodem casu læto et fausto novas officii, fidei, pietatis, religionis, causas repetere, ad nova consilia pro utilitate et salute publica privataque civium, ad nova litterarum et artium utilium incrementa cogitationem et studium convertere. Exemplum divinæ sapientiæ, si modo mortale pectus aliquid tale concipere potest, sequamur in hoc, ut ad meliorem conditionem, quicquid ope nostra seu perfici seu emendari potest, provehamus,

Quod superest, quo sensu animi et affectu jam antea unus nostrum quisque privatim preces ac vota conceperamus, eodem nunc publice Deo immortali vota persolvimus debita, quod tanta malorum procella depulsa serenitatem rebus nostris reddidit, quod REGINÆ, OPTIMÆ PRINCIPIS CONJUGIS AC PARENTIS, in acerbissimo casu fortitudinem et constantiam sustentavit, quod REGIÆ GENTIS mœrorem gravissimum levavit, quodque REGI OPTIMO, tam eximia caritate a nobis dilecto, pristinam salutem, vigorem ac valetudinem restituit. Fac vero tu, o Summum Numen, ut tua hæc bona sint perpetua et perennia; ut redditus votis ac precibus nostris Rex, si quidem sapientiæ tuæ ita visum erit, ad extremum usque vitæ humanæ terminum valetudine

tudine utatur prospera et inoffensa; ut multos per annos bona pacis in Britanniam et Germaniam cumulet, studia et consilia principum ac regum Europæ ad pacis amorem inflectat; artes et litteras, et quæ inde bona in genus humanum redundant, in dies felicius efflorescere, curis, exemplo, munificentia, jubeat; atque ita, felicitate publica privataque lætis incrementis aucta, PARENTIS PATRIÆ nomine non modo a præsentī, verum A FUTURA QUOQUE ÆTATE appelletur.

*Nescite nunc lætæ candentia fila sorores!
Nescite: nemo modum transmissi computet ævi,
Hic vitæ natalis erit. Tu Troïca dignus
Sæcula et Euboïci transcendere pulveris annos,
Nestoreosque situs. Qua nunc tibi pauper acerra
Digna litem? nec si vacuet Mævania valles,
Aut præsent niveos Clitumna novalia tauros,
Sufficiam. Sed sæpe diis hos inter honores
Cespes et exiguo placuerunt farra salino.*

STAT. SYLV. lib. I. 4.

indine utatur, propriam et inoffensam; ut multos
per annos bona pacis in Britanniam et Germaniam
comulset, studis et consilio principum ac
regum Europae ad pacis amorem instectat;
statueret litteras, et quatinus bona in genere hu-
manum reduebat, in dies sollicitius efflorescere,
cunctis, exceptis, munificentia, iubeat; atque
ita, sollicitate publica, privataque letitia inco-
mentis angas; PARANTIS PATRIAE DOMINUS NON
modo, appetentem, verum A LUTURA QUODQUE
ETATE appellatur.

ACADEMIÆ GEORGIÆ AUGUSTÆ
P R O R E C T O R
JUST. FRID. RUNDE D.
CUM SENATU
CIVIU M S U O R U M

QUI
IN CERTAMINE LITTERARIO
IN A. D. IV. JUNII ANNI HUIUS MDCCLXXXIX,

REGIS NOSTRI INDULGENTISSIMI

SOLLENNE NATALITIUM

I N D I C T O

CONSTITUTA EX EJUS MUNIFICENTIA

P R Æ M I A.

ORDINUM ACADEMICORUM JUDICIO REPORTARUNT

N O M I N A

S I M U L Q U E

C O M M E N T A T I O N U M

Q U Æ

AD CERTAMEN IN A. D. IV. JUNII ANNI MDCCXC.

A D M I T T I V O L E N T

A R G U M E N T A

AB ACADEMIÆ ORDINIBUS PROPOSITA

P R O M U L G A T

M. JUNIO MDCCLXXXIX

ACADÉMIE GEORGIE AUGUSTÆ
 P R O R E C T O R
 IUST. FRID. RUNDE D.
 CUM SENATU
 CIVIUM SUORUM
 QUI
 IN CERTAMINE LITTERARIO
 IN A. D. IV. JUNII ANNI MDCCXXXIX,
 REGIS NOBIS INDULGENTISSIMI
 SOLENNITER NATALITIUM
 INDICTO
 CONSTITUTA EX EJUS MUNIFICENTIA
 P R A E M I A
 ORDINUM ACADEMICORUM IUDICIO REPORTARUNT
 NOMINA
 SIMULQUE
 COMMENTATIONUM
 QUE
 AD CERTAMEN IN A. D. IV. JUNII ANNI MDCCXC,
 ADMITTI VOLUIT
 ARGUMENTA
 AB ACADEMIE ORDINIBUS PROPOSITA
 PROMULGAT

M. JUNIO MDCCXXXIX

CERTAMINI vestro litterario, Cives, cum dies Regis nostri Indulgentissimi natalis dictus sit, etiam non moniti facile intelligitis, permagnum auctoritatis ac celebritatis momentum ei certamini et victorum laudi ex hoc diei et sollennium splendore accedere. Quæ utique ipsa res ingentem vim habere debet ad adolescentes erectioris indolis tam præclaræ laudis cupiditate inflammandos. Vix tamen alius dies sollennior, vix alius faustior ac lætior, aut fuit aut esse potuit eo natali, quem heri ac nudius tertius celebrari vidistis. Adveniebat ille animis superiorum temporum hilaritate adhuc perfusis et tantum non tumentibus, cum redditum votis publicis privatisque **GEORGIUM III.** populi sui amorem ac delicias, valetudine pristina recuperata, gratulabamur. Ex eventus itaque lætissimi sensu tam recenti natalis hujus celebritas mirum quantum religionis mutuabatur; nec sollennia ista unquam magis lætis ac

piis animorum sensibus fuere peracta. Nec vero ea religione ac pietate nostri tantum, quotquot civitatis jure et imperii formula dictoque sacramento Regi Optimo obsequium præstamus, animi fuere contacti, id enim cum officii ac fidei rationibus erat conjunctum; verum, quod non sine laude vestra commemorare possumus, Cives, vos quoque, qui aliunde huc advenistis nec nisi certo consilio et ad certum tempus in civitatem nostram estis adscripti, in religionis ac pietatis societatem animis volentibus vos adjunxistis: testatum id fecit frequentia vestra, silentium, favor, iis qui aderant, omnibus. Scilicet ita apud vos statuistis, Cives: quod nunc in novam hanc civitatem adscripti, tuti ac securi in hoc præstantissimorum ingeniis, et omni litterarum genere excellentium, virorum contubernio ac tanquam convictu vitæ et adolescentiæ florem agitis, utilissimarum litterarum ad disciplinarum copiis pro lubitu et ad satietatem ingenium repletis, iisque satis instructi ad patrias quisque sedes ita disceditis, ut opes istas earumque fructus et vobis et popularibus vestris aliquando cupiatis esse saluberrimos, hæc omnia vos debere providentiæ Regis Indulgentissimi, cujus auspiciis ista administrantur. Nutritori itaque vestro vos, tanquam alumni curis tam liberalibus

bus haud indigni, tribuistis hoc merito, ut nobis, quotquot in hoc Musarum sacrario hierophantæ constituti sumus, diem lætum celebrantibus faventes et vestra pietate suffragantes adessetis, nostrisque precibus vota vestra pro optimi Regis salute seu persolvenda seu nuncupanda consociaretis. Erat autem hic vester in lætitiâ publicâ concentus tanto jussior, quod ipsa hæc sollennia in utilitatem vestram erant versa, ita ut studiorum vestrorum fructus per ea augerentur et locupletarentur; quandoquidem constitutum est in diem hunc festum ac sollennem certamen ingeniorum vestrorum, ut præmia assignentur iis, qui studiorum suorum profectibus declarandis palmam cæteris præripuerint. Videtis quantopere utilitatibus vestris et commodis prospectum sit in omnibus rebus, ita ut hilaritatis quoque publicæ sollennia vobis sint proficua et fructuosa; tantum enim abest, ut a diei religione abhorreere videri debeat certamen litterarium, ut potius cum ipsis precibus ac votis nostris pro salute et incolumitate reip. nostræ illud præclare conspirare arbitremur; etsi alio modo ita statuamus, quam veteres hisce de rebus sensisse constat.

Meministis enim, quemadmodum omnium populorum more receptum est, ut aut venerando aut deprecando numini dies sollennes ac festi sint constituti, ita cum his apud Græcos et Romanos religionum loco habitos esse ludos et certamina. Qua quidem re primo adspectu nihil videri potest magis a consilio et ratione abhorrere. Quid enim? potueruntne homines putare Numen delectari ludorum apparatu, quo ne sapientior quidem quisquam magnopere contactum habebit animum? In gravi vero calamitate, quam deorum ira immissam illi credebant, aut in magnarum rerum suscipiendarum primordiis, ad Deos sibi propitios reddendos, ad iram eorum placandum, ad mala avertenda, quid expectare potuere a ludorum sollennibus? Constat tamen satis inter omnes, morem istum non uno in populo, non una ætate viguisse. Apud Romanos quidem clade in bello accepta, anni pestilentia cælique intemperie vastante agros, aut in ostentorum procuratione, quoties supplicatio decreta esset et lectisternium, indictos videmus ludos seu circenses seu scenicos, aliquando etiam munus gladiatorium. In Græcia autem cum religionibus et sacris Deorum sollennibus juncta fuisse certamina, à re quoque sacra dicta, quis

quis ignorat? Qua tandem via et rarione, seu quo animorum errore et occæcatione, morem istum receptum esse putabimus?

Scilicet religionum et sacrorum primordia cum alia a calamitate publica aut malorum imminuentium metu sint repetenda, fuere alia, quæ a rebus lætis et hilaritate publica processerant; inque his saltatio cum cantu, in Græcia quidem, choro, chorus ludis scenicis, initia fecit (a); cumque porro, quoties victimæ adolebantur, epulæ sacræ haberentur, animis ad omne hilaritatis genus solutis et effusis, nullum non ludicri genus fuit frequentatum, inprimisque certamina cursus ac luctæ, tum ludi curules. Ita sensim res in morem sacrorum abiit, ut non modo votorum solvendorum causa et in lætarum rerum sollennibus, quod ferri posse dixeris, verum etiam in supplicationibus expiandæ iræ Deorum habitis certamina et ludi haberentur; factaque est religionum pars non infima, sacrorum causa certamina aut ludos instituere. Quid? quod, uti solent res humanæ miris modis

(a) Chori porro apparatus ad pompam ducendam invitavit; ita sumtus facti, in rem divinam ærario sæpe vel patrimonio exhausto; ubique vero πανηγυρις natæ magna cum hominum concursu et cum hoc θεωρησι.

variari, eo tandem perventum est, ut certamina et ludi primo loco instituerentur, sacrorum autem ritus iis essent adjuncti tanquam qui subseruirent rei primariæ, certaminum ac ludorum religioni (b). Qua forte in re, quod probet prudentior quisque, unum saltem hoc inest, quod animorum exhilarationem cum religionibus conjunctam esse voluere, tanquam probatam numini, quod a nulla re magis alienum esse potest quam a religiosorum rituum tristitia et lugubri cultu. In variis autem istis certaminum et ludorum generibus alia aliis facile præferas vel postponas. Gymnica certamina, cursus et saltationis ludicra, quis non ludis scenicis utiliora judicet, inprimis ad corpora plebis fingenda ac roboranda, animosque sensu aliquo solutius imbuendos. Itaque nihil forte excogitari potuit ad rusticæ plebis animos torpori huic et stupori, quo hebent, addicendos quam si per dies festos a choreis et ludis iis interdictum est.

(b) Ita ludi magni, Ludi Apollinares, sæculares, qui nobis dies festi dicerentur, antiqua religione instituti. Sic pro solenni sacro Jovi vel Apollini habito memorantur Olympia, Pythia et sic porro. Porro voventur ludi, cum ad nostrum morem dies festi instituuntur. Adeoque immutata est religio, ut ludis aut certaminibus institutis subiceretur sacri cum iis faciendi memoratio. Itaque nulli ludi facti dicuntur sine victimis caelis.

Tardos ingeniis et bardos esse quis miretur nostros agricolas, quorum corpora nullo motu liberali exercita, labore assiduo incurvantur et indurantur? quis miretur eos obstipa cervice, gressu testudineo, ore stupido, incedere? Atqui animadvertere licet, vel ipsis militaribus decursibus et exercitationibus, etsi ad ingeniorum expolientium rationes haud inventis, corpora tamen ad agilitatem inflecti, et cum corporibus fingi ingenia quodammodo et acui. Itaque partim exhilarandis istorum hominum animis, partim omni ludorum genere fingendis corporibus, quantum in humanitatem beneficium conferri putabimus!

Ex his itaque, quæ dicta sunt, mirationem res facere non debet, si ludos et certamina tanquam rem diis gratam inter religiones referri et in rebus, quibus ad placandam numinis iram aut ad ejus voluntatem sibi propitiam reddendam uterentur, haberi videmus. Est enim hoc consentaneum cum imbecillitate mentis humanæ, ut humana admisceat divinis, æstimetque et metiatur numinis affectiones ex suis propensionibus et studiis, utque ei tanquam grata et jucunda assignet ea, quæ inter homines gratiam et auctoritatem habere solent. Nostrium certamen,
Cives,

Cives, etsi ex religionum more deductum haud est, nec tamen omnino ab iis sejunctum et remotum videri debet; est enim cum sollennibus hujus diei conjunctum, quibus natalitium sacrum Regis Indulgentissimi celebramus; habetur illud inter vota ac preces pro ejus salute et incolumitate conceptas; consulitur per illud certamen utilitatibus vestris. Nihil autem cum religione et pietate magis est conjunctum, quam quod utilitates ad remp. habet; hoc demum Deo immortalis gratum videri, hoc sapientissimo numini probari putabimus. Est tandem certamen ingeniorum et litterarum; non curruum vel equorum; abest omnis impensa, quæ melius inhumanitatis commoda et solatia erogatur. Non enim invidemus Britannis pietatem in Regem per insanos sumtus ostendantibus. Quod si pietas nostra in ipsis his sollennibus, seu natalitiis, seu valetudinis recuperatæ causâ habitis, minus fuit sumtuosa; at non minus illa simplicitate ac veritate se commendare debuit. Vota ac preces factæ, sacra indicta, orationes habitæ, lætitiæ sensum magis forte declarare videri debent, quam festis luminibus collustratæ viæ aut ignes in varios colores et figuras arte effecti. Adeo enim inanem fastum et luxum induerunt omnia; ea quoque quæ a pietatis ac religionis sensu

sensu proficiscuntur. In unius horæ ac momenti, non voluptatem, sed admirantium stuporem, quem pro voluptate censerî isti volunt, opes effundere, quibus provinciarum necessitatibus succurri poterat, pro egregio pietatis ac religionis testificandæ specimine habetur. Magnorum virorum ac principum honori ac memoriæ ut consulerent Græci et Romani (c) impensam in monumentum faciebant, quod ad posteritatem durare posset. At isti homines, qui in lucro ponunt causas et opportunitates luxus et fastus ostentandi, in vanas unius momenti vel paucarum horarum fascinationes oculorum et præstigias absumunt divitias, quæ ad momentum perenne educendum, ad vastam operis molem vel artis exquisitæ speciem mirabilem sufficere poterant. Sibi vivere qui semel assueverunt, nec posterorum curam habere facile possunt, nec memoriæ suæ. Mirentur hæc qui volent; nobis condonandum erit, si ingenii monumentis editis diei festi solenne non modo inter nos celebrare, verum iisdem mox prelo vulgatis alios quoque, quotquot litteras colunt,

(c) Quamdiu locum habebat illud Horatii: *Privatus illis census erat brevis, Commune magnum.* Unde recte idem prudentiæ quoque civilis gravis auctor: *Quisquis quæret pater urbium subscribi statuis: indomitam audeat refrenare licentiam.*

pietatem nostram docere volumus. Accedemus itaque ad commemorationem scriptorum, quæ in certamen fuere missa, et ad judicia de illis publice facta.

Ut itaque ab *Ordine Theologorum* exordia ductantur, proposita ab eo erat quæstio nec impedita, nec infructuosa:

De natura, ambitu, et præstantia præcepti evangelici de diligendis inimicis.

Commentatus erat in eam unus e nostratibus nec omnino indocte, oratione tamen parum concinna. Satiùs igitur visum, servare præmium in annum proximum, quo sperare licet talem fore concursum concertantium, qui dignus videri possit beneficio tanto, quo et excitari studia et ornari ingenia et commendari possint profectus; inprimis cum nullum studiorum genus sit, quod aut majores litterarum copias desideret, aut ab humanitate et orationis Latinæ facultate fructus præsentiores expectare possit, aut in fortunarum angustia præfidiis ad ingeniorum commendationem magis egeat, quam Theologicum.

Ordo Jureconsultorum proposuerat quæstionem :

Quænam sint genuina fundamenta juris supremæ potestatis circa adespota, quibusque ex rationibus alia tanquam spuria rejicienda sint? Eamque quæstionem non solum ex principiis juris publici universalis, verum etiam ex principiis juris Romani et juris publici Germanici enodari desideraverat.

“ Traditæ sunt Ordini commentationes duæ, altera præmisso fragmento ex lege regia : “ *Uti-que quæcumque ex usu reipublicæ majestate divinarum humanarum publicarum privatarumque rerum esse censebit, ei agere facere jus potestasque sit ;*” altera insignita symbolo ex Plinii panegyrico : “ *Magna laus est, fiscum sæpe vinci.*”

“ Neutra quidem harum commentationum omnibus numeris absoluta prædicari potest, sed nec indigna omni præmio ac laude est diligentia non sine acumine ingenii ab utroque auctore adhibita. Comparatione tamen utriusque descriptionis, qua par est, assiduitate instituta tam quod ad dispositionem totius argumenti attinet,

quam in copia fontium scriptorumque in consilium vocatorum priori commentationi posterior palmam omnino præripit.

“Præmium itaque diligentiae et doctrinae adjudicavit Ordo commentationi, quæ præ se fert effatam Plinii: *Magna laus est, fiscum sæpe vinci.* Sed nec suam detrahere voluit alteri commentationi et diligentiae et ingenii laudem, ut præmio, nisi ab altero auctore victus fuisset, *accedere* potuisset etiam istius libelli auctor.”

Victrix commentatio auctorem habuit

JO. ANT. LUD. SEIDENSTICKER, *Hannoveranum*, qui jam superiore anno præmio ornatus discesserat.

Ab *Ordine Medicorum* proposita erat quaestio:

Quinam sint effectus opii in corpus animale sanum, maxime respectu habito ad ejus analogiam cum vino: et quomodo necat?
Docendum hoc erat experimentis in animalibus calidi sanguinis factis; amphibis nonnisi ad comparisonem instituendam adhibitis.

Exhibita

Exhibita est scriptio, quæ multarum desiderium levare posset, inscripta verbis Stollii: *Litem dirimet observatio plures repetita eaque casta.* Experimentis fane auctor usus est et oppido multis, iisque sollerter curioseque et circumspicte institutis, ex iisque magna cum sagacitate multaque cum cautione et prudentia collegit probabilia, investigavitque naturæ legem ac morem. Unum est in quo legibus certaminis parum obtemperasse videri poterat, libelli moles voluminis iusti instar ac speciem præ se ferens. Nec tamen hoc aut indecorum, aut in hoc argumento mirum et insolens videri debuit. Itaque cum postulatis suis ac desideriis satis esse factum videret Ordo Medicorum, nihil dubitavit præmium assignare commentationi huic non a tirone scriptæ, sed a milite, qui jam stipendia aliquot emerita numerare posset.

Scheda resignata recitatum est nomen

GEORGII CHPH. SIEBOLD Med. Cultoris,
Wirceburgens.

Illustris parentis laudem et famam mature æmulantis.

Ab

Ab Ordine Philosophico ii, qui de præmio certaturi erant, jubebantur,

Quibusnam rationibus ac momentis virtus nullo religionis præsidio munita sese commendare aut tueri possit, ex ipsa rei natura declarare, Stoicorumque atque Epicureorum præceptis illustrare.

Incesa esse Commilitonum studia ad certamen ineundum haud parum fumus lætati, nec de salute reip. litterariæ desperandum esse putabimus, quamdiu concertantium opera tam gnava et acris, qualis in hac quæstione fuit, haud deerit. Septenæ enim commentationes in commissionem sunt deductæ. Accessit alia ex Maramarusiensi Comitatu Hungariæ ad nos missa: cum ignoratum esset, iis tantum, qui in hac Academia litterarum studiis vacant, certamen hoc esse propositum. Verum ex septenis istis duæ, altera cum dicto: *Qui non reverentur homines, fallunt Deos*, altera inscripta: *Oderunt peccare boni virtutis amore*, die dicto serius fuerant redditæ adeoque certaminis leges earum rationem habere vetuerunt: etsi nec priori laus diligentiae, nec posteriori acuminis et subtilitatis,

Kantiana

Kantiana disciplina nutritæ, commendatio decederet. Restabant igitur *quinæ*, quæ arbitrio iudicium committerentur. Ex his temporum ordine princeps fuit ea, quæ in fronte habet verba: *Quod potui feci, faciant meliora potentes*. Lectionis varietate et copiis, quod ad philosophorum veterum placita spectat, præstare illa visa est cæteris; placuit studium et opera in conquirendis subsidiis et opibus, quibus argumentum accurate pertractari posset; utinam auctor operæ et industriæ partem aliquam in digerendis, disponendis apteque apponendis copiis collocasset, nec, tempore, ut probabile fit, exclusus, ultimam manum admoveere neglexisset; recisis iis, quæ a consilio erant aliena, et emendatis, quæ inter cætera graviter dicta perfunctorie erant effusa.

Altera commentatio inscripta: Virtus recludens immeritis mori cælum negata tentat iter via.

Laudi habitum auctori, quod methodi severioris legibus obstringi sui que iudicii acumine uti voluit; cum autem illud lectione et commentatione scriptorum, imprimis veterum parum, Ciceronis utique nulla, esset subactum, id quod vel dictione horridiore manifestum fit, partim notionibus philosophiæ vulgaribus nimium est immoratus,

immoratus, partim alia, quam quæ res desiderabat, cumulavit. Officia quæ dicuntur erga Deum veræ virtutis partes ita constituere putavit, ut sine iis manca et omnino nulla videri possit virtus. Atqui officia erga Deum alio modo dicuntur, quam quæ nobismet ipsis aut aliis præstamus; et ipsa quæstio, cum de virtute, qualis esset sine religionis præsidio, quæretur, subjicere cogitationem debebat, de justitia, temperantia, et sic porro, quæri, quibusnam rationibus ac momentis illæ essent substructæ.

Commentatio *tertia* sub titulo: *Optimus ille est, qui minimis urgetur*, ingenium prodit varia lectione politum atque ad philosophiam vitæ natura et usu comparatum; nec oratio displicet; probaturque inprimis caput alterum, quo quid ad singulas virtutes præsidii habuerit antiquitas, Ciceronis maxime verbis declarat. In priore, dispartitione a majoribus accepta in quatuor virtutes cardinales utitur, digressionem præmissâ, qua ortum istarum virtutum ex quatuor generis humani ætatibus, seu vivendi generibus, sylvestri, pastoritio, agricolationis ac civili, repetere voluit.

Commentatio *quarta* cum verbis ex Spinozæ Ethica præscriptis: *Ex virtute absolute agere, nihil aliud*

aliud est, quam ex legibus propriæ naturæ agere, &c. Etsi subtilitas desiderari poterat in fronte statim libelli in notione felicitatis constituenda, tum in eo, quod neglexerat auctor definire notionem *rationis*, qua virtutis naturam confici alio loco recte cum Seneca statuit : unde fit ut nonnulla ponat potius quam probet ; regnat tamen in tota commentatione acumen aliquod iudicii, cum ingenii liberalitate et venustate conjunctum, quod ad amorem sui facile trahat. Recte ab initio statim declaravit, virtutem sine religionis præsidio esse eam, quæ, providentia numinis et animorum immortalitate sublata, tamen habet quo se tueatur. Incedit circumspecte, sed tramite, quo ire cœperat, ad id quo tendebat, per nullum deverticulum intercepto, nullo partium studio avocatus. Lectionem cum veterum tum recentiorum philosophorum prædit probabilem, nec a dilectu et iudicii severitate sejunctam ; oratione utitur satis casta, partitione et sententiarum junctura non invenusta.

Quinta tandem commentatio cum titulo : Non compilando sed meditando ; quo ipso dicto auctor iudicium arbitrio ferendo proluisse videri potest : alienis tantum non omnino fastiditis suo utitur iudicio, ingenio indulget, eique haud mediocri,

fatisque venusto. Verum in philosophico argumento oratorie plerumque versatur, dictione quoque licenter interdum usus, in novissima parte quasi tædio victus remissior.

Quibus omnibus inter se comparatis Ordo Philosophorum sine controversia victricem commendationem esse voluit præmioque debito condecoravit eam, quæ quarto loco commemorata est cum dicto ex Spinoza petito; proximum autem ab illa locum tenere primam illam cum dicto: *Quod potui feci.*

Quo facto resignatis libellis exiere nomina, victoris quidem:

AUGUSTUS MATTHIÆ, *Gottingensis*
Seminarii philologici Sodalis.

Alterius autem qui proximo loco laudem abstulerat,

CAR. GOTTLOB MELCHIOR HERRMAN,
Gedanensis.

Talibus Æneadæ donis dictisque Latini sublimes in equis redeunt, pacemque reportant (d). Personuerant aures vestras, Commilitones, nomina

(d) Æn. VII. 284. 5.

victrorum e cathedra recitata : quo quidem sono, qua voce, quid cogitari vobis potest jucundius, quid dulcius ! Aut quid memorari posse putabimus potentius ad ingenia vestra, Commilitones, excitanda, ad inflammanda studia, ad consilia saltem e vestigio suscipienda, ut similem laudem futuro anno consequi contingat ! En præbebitur vestris conatibus et votis materia digna in qua elaboretis ; quæstiones novæ in annum proximum *nonagesimum* hujus sæculi promulgatæ,

Ab ORDINE quidem THEOLOGORUM hæc :

Disciplina, quam vocant, arcani, quæ a secundo ad quartum fere sæculum in cætibus christianis adhibita esse refertur, quid sibi voluit ? intra quos limites constitit ? ex quibus fontibus fluxit ? quid damni aut lucri cognitio christiana tum illorum tum sequentium temporum ex illa cepit ?

Ab ORDINE JURECONSULTORUM quæritur :

Obligatio liberorum ad facta parentum præstanda quibus principiis nitatur, quibusque limitibus sit circumscribenda ?

AB ORDINE MEDICORUM:

Utrum conducatur, characteres stirpium, nonnisi microscopii opē eruendos, in discrimine earum constituendo admittere, an potius præstet, vel instar legis esse debeat, iis tantummodo notis, et in universum, acquiescere, quas acies sani et in vigore ætatis constituti oculi manifestat?

Si prius: significantur generalius stirpes, vel partes earum, quæ microscopii adjuvmentum necessario in dictum finem sibi vindicent, item gradus augmenti lentis vitreæ, ut constantia characterum obtineat. Sin posterius: argumenta enucleatius, eaque exemplis firmanda, exponantur, cur lente abstinendum sit. Ita elucebit, an ob notas unice microscopio debitas, in systematibus botanicis necesse sit, excogitatis novis partium absconditarum terminis uti, divellere stirpes bene multas hætenus junctas, et combinare alias hætenus distinctas, mutare characteres olim receptos, et, quum nomina nonnisi dispositione stirpium apta niti

niti queant, innovando nomenclaturam,
scientiæ, multorum annorum studio
adultæ et plurimorum approbatione sta-
bilitæ, novam formam imprimere?

Ab ORDINE tandem PHILOSOPHORUM
Commilitonum studiis propositum est.

*Ut comparetur una vel altera respublica nos-
træ ætatis cum una vel altera rep. veteris
Græcæ; v. e. oligarchia Veneta cum
Spartana, Helveticarum nonnullarum
civitatum democratia cum democratia
Atheniensium; aut resp. confœderatæ,
ut Helvetiorum, ut Belgii, ut Ame-
ricæ septentrionalis, cum rep. Achæ-
orum, Ætolorum, et sic porro. Ne-
que vero ista comparatio per omnes
ac singulas reip. partes nimis sollicitè est
persequenda, verum in iis tantum, quæ
insignem aliquam similitudinem vel me-
morabile discrimen habent, declarandis,
modo in descriptione ac forma reip. uni-
verse, modo in singulis ejus partibus,
v. c. in lege ac more, quo populus vo-
luntatem suam declarat, adeoque in co-
mitiorum habendorum ratione; quæ et
ipsa a populi divisione et a civitatis jure
procedit; item in Senatu habendo; in
modo*

modo sententias dicendi, suffragia ferendi. Licet etiam, si ita placebit, ad singularia procedere et inquirere, v. c. qui nunc est in Senatu Britannico *Speaker*, in Suecicis comitiis *Talman*, quo nomine ille appellatus sit in civitatibus Græciæ, aut vicem ejus qui gerebat et quo modo? quo ritu?

Quæ ad hæc pertractanda cognitu necessaria sunt, traduntur in Lectionibus Academicis seu super Jure publico universali, seu in tradenda scientia naturæ et rationis omnis imperii, tum formularum ad quas imperia et respublicæ Europæ constitutæ et descriptæ sunt, partim in antiquitatibus Græcis, quas vocant. Alia e lectione sunt petenda.

Quod ad rerumpublicarum formas universè spectat, adiri possunt: Huberus de jure civitatis ex edit. quarta, tum libri noti Montesquieu et Justi. De rebus autem publicis Græciæ, ut cum recentioribus comparatio institui possit, adiri possunt, qui nostra ætate res Græciæ exposuere (v. *Gotting. Anz.* 1787. p. 356. sq.),

tum

tum qui orationis Latinæ facultatem adjuvare possunt, Emmius alique in Vol. IV. et V. Thesauri Gronoviani excusi. Locorum classicorum copiam suppeditabit Vindingius in Hellene (To. IX. Thes. Gronov.). De minoribus rebusp. conferri poterunt Prolusiones in hac Academia scriptæ super rebus publicis Magnæ Græciæ et Siciliæ earumque legibus. De Atheniensium rep. libri sunt Sigonii ac Meursii; de rep. Spartana nuper Pauwii disputatio aliorum studia excitavit.

Indictum est certamen in diem IV. Junii anni proximi XC. præmium singulis quæstionibus e liberalitate Regia constitutum numus aureus XXV aureorum ducatorum pondo imagine Regis Indulgentissimi affabre facta signatus. Commentationes, quæ quidem ad certamen admitti volent, ante Kalendas Apriles redditas lex jubet. De ceteris certaminis legibus inspicienda sunt Edicta superiorum annorum, quibus illæ fuere promulgatæ (e).

(e) v. Edictum anni LXXXIV. in Opusc. HEYNI, Vol. III. p. 222. sqq. repet. p. 254. p. 326. 382. Add. Edictum anni LXXXVIII. sub fin.

Quibus

Quibus peractis reditum est ad bona vota pro incolumitate Regis nostri Augustissimi et Indulgentissimi suscipienda; sunt enim eadem cum votis pro reipublicæ cum universæ tum academicæ salute, pro litterarum honore, proque bonorum omnium, quæ inde proficiscuntur, perpetuitate conjuncta. Exhilarata Optimi conjugis restituta salute Regina intactum curis et sollicitudinibus animum per omne tempus utinam servet, recreeturque gaudiis dulcissimis ex incolumitate ac prosperitate sobolis Regiæ, in primis Regionum tutelæ Academiæ nostræ creatorum Principum. Salva sit resp. nostra academica et in litterarum incrementa efflorescat, nostrisque conatibus, consiliis ac studiis, respondeat eventus.

Quæ vota nostra cum sint pie concepta, confidamus sapientiæ ac benevolentiae æterni Numinis rata fore ea, nec quicquam accidere posse quo ab officio, honestate, religione aut avocemur aut deterreamur; quibus si immanemus, feliciter ac prospere nos res nostras gesturos, et bene nobiscum iri actum (f),

actum (*f*), nihil est quod dubitandum cuiquam nostrum esse videatur.

P. P. in alma Georgia Augusta M. Junii
MDCCLXXXIX.

(*f*) Secundum præclara illa poetæ :

Permites ipsis expendere numinibus, quid

Conveniat nobis rebusque sit utile nostris.

Nam pro jucundis aptissima quæque dabunt Di :

Carior est illis homo quam sibi.

ACADEMIÆ GEORGIÆ AUGUSTÆ
P R O R E C T O R
J U S T . F R I D . R U N D E D .
C U M S E N A T U
S U C C E S S O R E M
I N M A G I S T R A T U A C A D E M I C O
J O . A N D R E A M M U R R A Y D .
C I V I B U S S U I S
H O N O R I S E T O F F I C I I C A U S A
C O M M E N D A T
I N D I C T I S S O L L E N N I B U S
I N A . D . I I J U L I I M D C C L X X X I X .

E quibus terris mancipia in Græcorum et Romanorum fora advecta fuerint.

Mancipiis locuples eget æris Cappadocum rex.

HORAT. I. Ep. 6, 39.

ACADEMIE GEORGIO AUGUSTE

P R O R E C T O R

SECRET

IN MAGISTRATU ACADEMICO

JO. ANDREAS MURRAY D.

CLUBS

CO MEMBERS

MULTIS per hæc tempora, Cives, verbis et consiliis inter Britannos et Gallos agitatam meministis quæstionem de mancipiis Nigritis in Indiam occidentalem venditis libertate donandis interdicendoque omni hoc Afro- rum venalitorum mercatu: quem quidem etsi dudum melior philosophia et religiosorum hominum pietas improbaverat, Quakerorum quoque severior religio, manumissis iis, quos vinculis habebant, quantum quidem in ipsis esset, sustulerat, pertinaciter tamen retinuit Europæ-orum avaritia; nunc vero, quasi nuper primum intellecta esset nefandi hujus lucri sceditas, repente memorabili consensu magnis multorum conviciis explosum et abolitum esse vult Britannia et Gallia. Atque ita multis exemplis factum constat, ut institutum aut opinio aliqua, per multos annos ac per sæcula a sagacioribus et prudentioribus frustra damnata, subita aliqua animorum conversione et inflectione

tione variis de caussis nota, omnium hominum suffragiis tolleretur. Exempli esse possunt loco vel hæc ipsa, quæ nunc apud Gallo-francos evenisse videmus, qui in id nunc publice consensere, quod sapientiores dudum de melius instituenda rep. convenerant. Mirationem utique facere potest, servitute corporum ex religiosa Christianorum doctrinæ præceptis, per omnem Europam fere sublata aut circumscripta, mox instituta et frequentata in Indiam utramque navigatione novum venalitorum genus novumque quæstum mangonicum subnatum morem veterem in Europa interdictum in America repetiisse; porro et illud mirum videri potest, quod non nisi occidentales plagas Africae quæstus ille improbus obsedit; versa quoque re in religionem, ut Chami posteros diris Noachicis devotos priscum luere piaculum nonnulli putarent. Re tamen diligentius perpenſa, ab una parte lucri cupiditatem et avaritiam, cum littorum Africae occidentalis opportunitate, in caussis esse habendam apparebit; ab altera communem humani generis pestem, tot malorum fontem, ignorance[m] bonæ descriptionis vitæ seu *status*, quem vocamus, *socialis*, inter Afros, quo efficitur, ut ad mercatum servitiorum copia ac frequentia ad manus sit; multa quoque sint, quæ
ad

ad detestabilem mangonii quæstum invitare possint. Etenim, ut apud omnes barbaras gentes, ita in Africæ terris, seu maritimis, seu interioribus, imperiorum ac regnorum ratio ad certum judicium, ad certam formulam, quæ a naturæ humanæ vi et jure facile peti potest, constituta est nulla; regnum aut invaditur aut defertur uni neque legibus circumscriptum nec moribus et institutis, ab hominibus longo tempore ad extrema quævis toleranda adfuetis, omnisque sensus liberalioris expertibus; itaque in populum dominium idem, quod in res ac pecudes esse solet; arbitrium ac libido legem facit. Cum autem, quod facile intelligitur, nulla principum in tam rudibus populis esse possit institutio liberalis, mirum non est, si libido illa belluina plerumque est et ad omnem atrocitatem et inhumanitatem proclivis. Itaque homines pecudum loco habentur, mactantur aut veneunt. Constituuntur ex hoc tanquam principio omnia, etiam civilia negotia. Uni regi feritur, uni metitur. In bellis vero gerendis, quæ etiam inter politiores Europæ populos ad solius interdum principis lubidinem et utilitatem vanam suscipiuntur, barbarorum regum libido regnat. Ad reguli lubitum armis captis ad incursationes, prædationes, cædes, rapinas, pro-

curritur.

curritur. Unum deest, quod nondum eos res et tempus et Europæorum principum acumen docuit, ut mercede dicta, quam ipsi in sua penu reponant, copias suas vendant aliis pro lubitu trucidandas. Nec vero hoc Africæ proprium ac peculiare; verum communis est rerum usus et mos per omnes orbis terrarum regiones, in quibus imperia non sunt melius constituta; neque aliter res se habuit per omnia tempora et per omnes populos, quamdiu de rep. constituenda vel de imperii natura et forma nemo est ausus quærere. Generosis Græcorum animis ingeniisque hoc debetur, quod ad certa principia regnum et libertas est revocata. Etsi enim per Asiam quoque fuere populi, qui seu malis et injuriis dominorum exasperati, seu cæli et soli natura invitante, seu temporibus ita ferentibus, dominationis impotentiam circumscriberent: quoniam tamen non nisi ab unius dominatione, quicquid de imperio statui posse putarent, petere ac deducere solebant, neque a populi voluntate omne hoc quicquid est arbitrii et imperii, proficisci perspiciebant, libertatis sane fructus ad certos tantum ordines aut hominum genera retulerunt. Cum igitur omni dominationi hoc solenne sit, ut populum pro re habeat, qua pro arbitrio ac lubitu uti liceat, fervorum

servorum loco ubique vulgus, haud raro ipsi optimates, habentur. Ut et venum cives exponerent, opportunitas suadere facile potuit, quoties illa se offerret; quod non nostra solum ætate in Africa, sed per omnes ætates et per multas per terras factum esse constat.

Scilicet non nisi vita rationis usu expolita, et intelligendi ac judicandi libertate recuperata, perspicui potuit, societatem humani generis, si quidem illa sancto hoc nomine digna, nec pro belluina congregatione habenda sit, ita institutam esse debere, ut non modo unus, aut pauci, verum ut omnes ac singuli, pro sua quisque parte, nec minus tamen pro suarum virium, facultatum ac meritorum modulo, jure utantur æquali. Ab hac juris æqualitate non uno modo receditur; infert juris inæqualitatem statim ipsa sortis ac fortunarum multis de causis nata inæqualitas, quæ comitem habet luxum; nemo enim potest effundere id quod centenis alendis sufficiat, nisi sint centeni alii, qui opera et industria sua tantundem facultatum parent, usu tamen ac fructu ipsis intercepto aut subducto. Itaque ut uni opulento satis sit, centenos egenos necesse est de suo aliquid contribuere. Quo ipso per omnes populos, etiam meliore societa-

tis jure descriptos, factum est, ut rusticorum conditio plerumque sit deterior et ita fere constituta, ut ii, denegato suis ipsorum usibus operæ fructu, proventu agri aut manus et industriæ alant alios desides et fruges consumere natos. At enim ab his ipsis alienæ operæ fructus absumentibus fucis mature intellectum est, majorem esse ex opera aliorum proventum, si iis nihil omnino ex ea relinquatur, ita ut omnis fructus ad unum redeat dominum: ita, posthabitis operariis tolerabili mercede conducendis, in vita, etiam moribus ac legibus exculta, aut nata est servitus aut aucta, ut in Romanorum et Atheniensium rebus florentibus; ita Nigritæ in plantaria Jamaicæ aliarumque insularum inducti sunt, ut lucrum esset tanto majus, quo merces operæ aut exigua aut nulla esset solvenda (a). At multo aliter servitus inducta et constituta fuit per alios societatis humanæ aut emendatæ aut corruptæ gradus; et fuere in his servitutis constituendæ modi et causæ valde probabiles cum ipsa humanitate

(a) Et si et hoc lucrum, si vere æstimes, opinatum tantum esse, docuere sagaciores, nunc cum maxime, Nigritarum usu in controversiam vocato; et ante, v. c. JO. MILLAR, *Distinction of Ranks in Society*, p. 206.

conjunctæ et ab ea inæqualitate, quam ipsa natura facit, repetitæ. Cum enim omnis seu gregum alendorum cura seu agricolatio manus societas exigit, ut paterfamilias socios operum adscisceret, ipsa res suadere debuit. Ita aliorum opera res ejus familiaris crescere, mox se ipsum ille laboris molestiæ subducere, tandem iniquiorem operæ partem aliis imponere. Alias oneris aggravandi opportunitates attulit aliorum necessitas, cum in ista vita, non his quibus nos utimur quæstus generibus instructa, egestas ac fames sæpe ad ultima redigeret homines liberos; ut itaque vitam sustentarent, acerbum quamvis aliorum dominium subiere. At, servitutis tanquam propriam naturam ac conditionem duram quod constitueret, bellorum fuit immanitas, captis in servitutem abductis. Nunc jus vitæ necisque in servos natum; nunc vendendi mos et usus; ut lenior forte ac minus durus videri possit ille Assyriorum et aliorum Asiæ regum mos, quo victos patria expulsos in novas terras, quas inhabitarent, migrare juberent. Distinxere ac cumulavere servitutis genera et gradus, simulque servorum numerum incredibili modo auxere, primum artium et opificiorum inventa, tum vero instrumenta luxus, qui cum vitæ

mollitiæ ac fastu increbuerat (b). Ita servitutis necessitatem et usum aliter intulisse videri debet vita per opulentiam et mollitiem fracta, aliter barbarorum socordia et ignavia, cum ii, qui ipsi operæ vices subire refugiunt alios operæ vicarios substituunt. Hoc modo barbari per Africam in septentrionem versam mancipiis egent ex Europa adductis; neque illi, cum ipsi per desidiam vitam agant, nisi operariis aliunde prædatione abactis, vitam tolerare possunt. Eodem modo Turci et alii barbari sine mancipiis recte vivere nequent, ipsi ad omnem mollitiem ac desidiam versi. Aliam mancipiorum necessitatem attulit concubinarum multitudo et spadonum ministerium.

Quod si nunc multa videmus narrata de ingenti per Græciam et Italiam mancipiorum numero, ita ut essent domini, qui centena ac millena mancipia alerent: quærere licet, unde tantus hominum proventus extiterit, ut tantis mancipiorum gregibus ille sufficeret. Quæ res multo est mirabilior, si teneas, vernarum seu so-

(b) De ~~ma~~ pæclare v. c. REITEMEIER de servitute inter Græcos, p. 16. sqq. a quo alia petenda sunt, quæ consilio a nobis sunt prætermissa.

bolis a servis procreandæ rationem parum habuisse homines: cuius iudicii causam paullo post subiciemus. Ut tamen recte de singulis dispici possit, per partes eundem ac diversæ ætates et hominum fortunæ discernendæ esse videntur.

Jam ab initio in vitæ paupertate et simplicitate ad greges pascendos aut agrum colendum et vitæ ministeria vulgaria, uti nec magno corporum numero res indigebat, ita e proximis confiniis rapti aut capti bello aut per prædationes maritimas in potestatem redacti aut a prædonibus emti servi sufficere poterant. Omnis generis exempla apud Homerum occurrunt; uti Phœnices quoque in hoc prædonum numero fuisse ex Odyssæa constat. Erant tamen isto tempore qui mercede opus facerent (c), cum mancipiis, ut apparet, eodem loco habiti, quandoquidem horum quoque conditio minus durat erat quam per avaritiam sequentium temporum. E barbaris captivorum copia Græcis satis magna suppetere poterat, quamdiu angustis, per Asiæ inprimis oram, finibus, interdum cum barbaris permixti, habi-

(c) *δούλους* et *δούρας*

tabant.

tabant. At sequiore ævo mercaturæ genus constitutum est cum aliis in locis, tum Athenis, ut ex barbarorum populorum quamvis longinquis terris importarentur mancipia. Testantur vel nomina, fuisse ea e Scythis, Thracibus, Getis, Dacis, Phrygibus (*d*). Alium numerum jus et fortuna belli suppeditabat; inque his etiam populares ex Græciæ urbibus et agris, populatis finibus, in præda abductos. Mercatus quoque et fora venalitiorum mature instituta, ut Sami, Ephesi, Athenis; fecit hæc ipsa nundinatio locum plagio. Redacta ab Alexandro in ditionem Asia, quod primum forte fuit bellum, quo victi non in servitutem sunt redacti, cum, extenuatis Græciæ opibus, luxus ad regum aulas migrasset, magno emi cæperunt e Persis et Medis pueri; nunc Æthiopes in comœdiis memorantur, adducti fere per eos, qui aut stipendia in regum copiis, aut mercaturam facerent. Verum ad majus rerum spectaculum et latiore quasi prospectum invitat nos Romanorum vita.

Cum inde ab urbis origine pater quisque familias agrum coleret ut inde se suosque tueretur, servorum usum alium non habebat quam ut agrum colerent. Servorum itaque familiæ

(*d*) v. Strab. VII. p. 466. B. 467. A.

habebantur in agris, de fuga suspecti compēdibus vincti; ceteri eodem fere loco quo filii familias. Cum omnis fortuna ac res familiaris in fundo, familia et pecudibus, posita esset, rerum hinc mancipi natura et circumscriptio originem habuit. Familiam bello capti constituebant; eoque ille potior prædæ pars habita. Quamdiu Italia debellata est, fortium et validorum corporum copia haud defuit. Quoties inter hæc casum ita tulisse putabimus, ut homines, qui ipsi patresfamilias suos agros coluerant, capti bello alienum agrum colerent! Enimvero deficientibus his, et patrumfamilias cura et opera ab agris ad alia avocata, agrorum cultura, ut alias causas prætermittamus, manuum idonearum inopia deficere debuit. At succedere bella cum Græcis coloniis in Magna Græcia, tum in Sicilia. Adducti sunt Romam homines inter suos conspicuo loconati et artibus Græcanicis instituti. Fuit hoc, etsi humanitati perniciosum, disciplinæ tamen et institutionis genus, quo Romani per captivorum artes et ingenia ad meliorem vitæ cultum a feritate et barbarie avocarentur. Inde bellis cum Pœnis gestis et excisa tandem Carthagine quanta Pœnorum et Afrorum agmina per urbem et agros sparsa credere licet! quam multos

multos domi opulentos ac potentes, nunc dominorum injurias vitæque ærumnosæ miseriam tolerant! Succedere bella cum Græcis, tum Asia victa. Interea multa barbarorum millia ex Illyrico, Gallia, Hispania, Africa, in Italiam immigrarunt. Quantas servitiorum vicissitudines et instaurationes intra paucos interdum annos successisse credimus, cum Italia modo hoc modo alio servorum genere esset referta et obfessa! Totæ gentes in eam infusæ videri poterant, intra hominis ætatem sine posteritate extinctæ et in alieno solo sepultæ. Supervenere tandem luxus instrumenta ex Asia, pueri molles ac delicati. Si quid aliud, curandum erat Romanis, ut servi prolem procrearent. Atqui ei rei nullo modo provisum; vernæ commemorantur, sed nec eo loco nec numero habiti, ut mancipia ipsi supplerent. Scilicet eodem modo, quo nostri homines de Nigritarum sobole parum laborant, veteres nec de suis redditibus tantum dependere voluere, quantum ad pueros alendos necesse esset, nec a labore matrem vacare, ut de lucro, quod ex ejus opere diurno quærebatur, aliquid decederet. Maluere impensas facere in nova venalitorum agmina comparanda (e). Enimvero

(e) Possunt et aliæ rationes memorari: cf. *Reitem.* l. c. p. 73. sq.

vero hi barbarorum ex Illyrico, Gallia et Hispania, adductorum greges agro colendo minus idonei non minus perdidere agricoltionem, quam latifundia divitum, et agrorum penuria quos pauperes colerent. Advecta est Romam alia venalitorum copia ad munera edenda; inde orto semel gladiatorum spectandorum insano studio grandia barbarorum corpora ad pugnandum in arena destinata. Crevit cum his servorum ad luxum et fastum paratorum numerus, maxime inde a Carthagine et Corintho everfa (Strab. XIV. p. 985. B.).

Quis hæc et similia apud animum reputando, cum populos tantum non omnes libertatis fructus et humanitatis jura ceteris cunctis erepta sibi solis arrogasse videat, non deploret fortunam generis humani in re, quæ summam felicitatis continet, *vitæ socialis* natura, cæcutientis? nec intelligat melioris sapientiæ fructus præstantissimos spectari in hoc, quod societatis humanæ et imperiorum formæ ac jura ad certas rationes causas ac limites redigi cœperunt. Hæc una rationis lux melior nisi inter homines sparsa

sq. In agris tamen colendis ipsa utilitas suavit interdu meliora. Unde apud Græcos Penestæ Theſſalorum, Clarotæ Cretensium, Helotes Spartanorum in agris liberos educare jussi. Nec aliter boni patresfamilias inter Romanos.

S

fuerit,

fuerit, de populorum felicitate ejusque juvandæ studiis, illatis sacris et religionibus nostris, frustra magnifica quævis aut pollicemur aut expectamus. Cum superstitione exterminanda est dominationis injuria et immanitas. Atque hæc de justî imperii indole doctrina utinam per omnes terras disseminari, populorumque omnium universique generis humani animis instillari possit! nisi enim hanc edocti fuerint homines, reliqua omnia, quæ eos edocere laboramus, exigui aut usus aut fructus sunt. Jura itaque humanitatis et societatis aut constituere aut alios edocere, summum, quod homini ab homine præstari possit, beneficium æstimatote. Evelleretur per hæc animis ipsa prava ista opinio admirantium audaciam aut vanitatem regum cædibus fragibusque hominum urbiumque et agrorum incendiis gloriam immortalem sibi parantium. Definemus aliquando extollere laudibus virtutem Romanam omnis terrarum orbis vastatricem et in generis humani calamitatem adultam et auctam. Quid enim? Unius populi victoris tantæ ut essent opes, alia post aliam provincia, viris opibusque fuit exhausta; utque esset unde illi barbari alerentur, tum unde luxu diffunderent, et unde se ipsi perderent, per omnes Europæ, Asiæ, et Africæ, terras, corpora ac familiæ, patriis sedibus

abstractæ, in Italia, nulla prole superstitæ, interierunt; utque qui perierant reficerentur, aliæ vastationes factæ, omni injuriæ generi in libera corpora via patefacta. Verum libertatis ereptæ mala tot ac tanta sunt, in iis enumerandis frustra aliquis desudet.

Ut nulla humanitatis labes fuit, quæ non cum bono aliquo esset conjuncta, ita ex servitute in publicum est profecta utilitas una fortè quam commemorare possis: sine servorum publicorum copia miranda ista veterum opera, non ædificiorum modo moles, verum vias, aquæductus, portus, perfici haud facile potuisse. Ita sanè res se habet. Mancipiorum manu, sudore, sanguine ista opera fuerunt educta. Magno itaque constiterunt humanitati ea, quorum vastas ruinas nunc miramur! Maguarum provinciarum opibus exhaustis impensæ quæsitæ, et fame ærumnisque multa millia hominum sunt confecta, ut materia et marmor pararetur. Ut Mausoleum Augusti vel Adriani educeretur, quot servorum millia, de foco suo et laribus abstracta, in opere tanto viribus et spiritu defecisse et animas deposuisse putabimus! Quis tamen neget, hæc eadem nostra ætate, carius quidem ac difficilior forte, nec minus tamen perfici posse, si, quæ in aularum fastum et

exercituum immodicas moles absumuntur, ad publica commoda vel ornamenta impendantur.

Auctis itaque, ut paullo ante vidimus, per luxum fervorum familiis, bellorum continuorum, unde reparari possent, materia deficiente, tanto magis coepit efflorescere mancipiorum mercatus; fuitque hoc e præcipuis quæstus opipari generibus, venalitos advenhere. Navigatum itaque quaquaversus ad barbarorum terras, in quibus aut bella gesta captivorum copiam ministrarent, aut corporum vendendorum mos et usus esset. Atque hic omnia ea locum habuere, quæ nunc in Africa. Avaritiam regum ac principum lucri cupiditas acuire, reos servituti addicere, mancipiorum familias alere, corpora furto excipere, sexcentis modis libertati insidians. Quæ ipsa narratio eorum fidem elevare potest, qui causam mangonii Nigritarum ita defendunt, ut, etiamsi Europæorum ære illi non parentur, domi tamen in servitutem eos detrudi dicant: recte vero; nec tamen adfutura essent tot avaritiæ provocandæ irritamenta. Etsi fatendum est, si Europæi, quod humanitas ac divina doctrina eos facere jubet, leniter cum iis agerent, eosque bona disciplina et institutione impertirent, magno

cum bono suo eos patria exulare dicendos esse videri. Præcipuus mancipiorum mercatus fuit in insula Delo: magnum et opulentum emporium appellat Strabo (XIV. p. 985 A.), quod uno die myriades mancipiorum recipere poterat et amandare; ita ut proverbio quoque veniret: Delum appellere, exponere ac vendere, unum idemque esse, uno eodemque momento negotium peragi. Exempli autem loco, quo constet quomodo hoc mercatus genus exerceri solitum sit, commemorabimus hæc e Strabone (XIV. p. 984, 5.). Tryphon adversus Demetrium Nicatorem, qui inde ab anno ante C. N. 146. regnum Syriæ occupaverat, novas res molitus, Coracesio, quod in confiniis Ciliciæ versus Pamphyliam situm est oppidum, incesso, Cilicibus et finitimis populis, ut in prædandi societatem coirent, regumque Syriæ, qui et ipsi bellis intestinis vexabantur, curas distinerent, et a consiliis, quæ perfidus homo agitabat, abducerent, auctor fuit. Prædationes præcipue mancipiorum factæ; cum et exportatio facilis, et usus eorum inter Romanos esset magnus. Pars in vicinam Pamphyliam exportata, et Sidæ forum habitum (p. 980 A.); alia in alia loco, unde bello cum piratis profligato ingens numerus liberatus. (Appian. Mithrid. c. 96.); at pleraque corpora in

in Delum aucta. Omnino omni tempore e locis interioris Asiæ, imprimis Phrygiæ et Cappadociæ, maximus mancipiorum fuit proven-tus; nomen fere Phrygum commune. Vi-detur enim regnasse in his terris, ad quas nun-quam melioris vitæ cultus penetravit, barba-rorum illud institutum, ut servorum loco ha-berentur omnes qui incolerent. Causa forte hæc fuit, quod sub advenarum ditionem pris-ci incolæ venerant: rara præterea in his locis oppida, frequentior pecorum pastio. Cappa-doces, Græcis olim Syrii et Leucosyrii dicti (*f*), primo Medis, tum Persis paruerunt, in duas satrapias divisi; quarum alteram versus pon-tum Euxinum, sub Ponti nomine, reges ab Achæmenidis oriundi tenuere; altera meridiem versus satrapis ex iisdem Achæmenidis paruit. Igitur vi subacta gens servorum loco habita, nec ullo ea usa est imperio ad justam formam de-scripto. Potentum fuisse opes prævalentes, ex eo colligas, quod, Antiocho victo, cum Ro-mani foedus facerent, pacti illi narrantur cum

(*f*) Herod. I. 72. VII. 72. Ex nomine nihil argumentari licet; etenim diversæ stirpis populi, qui Assyriorum, Medo-rum, ac Persarum, imperio parebant, dicti Syri vel Assyrii. Pro-babile sit Phryges et Armenos communi stirpe fuisse oriundos. Ita quoque FRERET (*Mém. de l'Acad. des Inscrit.* Tom. XIX, p. 35. 56.). Ex eadem Cappadoces.

rege Cappadocum *et cum populo* (Strab. XII. p. 815 A.). Sacerdotum inter eos magna fuere imperia, ut ad Comana, quorum terræ lato ambitu patentes Sacerdoti deæ Comanæ fuere mancipatæ; templo aderant ad sex millia servorum sacrorum (ibid. p. 809 B.). Similes opes fuere aliorum templorum. Ex his apparet, plebis conditionem eam fuisse, ut servitiorum loco haberetur a potentibus; superstitione cum tyrannide confociante consilia; Reges (g), ut plerique barbarorum, inter inutilia terræ pondera fuere; ut Ariarathes omnium clarissimus, qui Melæ et Carmalæ fluviorum ostia obturavit, ut in mediis terris lacus et insulas et navigationem piscandi venandique causâ efficeret; mox magna eluvie facta vicina omnia inundata vastitie foedata sunt. Cum regia stirps defecisset: Romani permisere Cappadocibus, ut suis legibus viverent. At illi libertatem repudiarunt, regem sibi dari postularunt. Mirati Romani esse homines, qui nec libertatis specie erigerentur, regem sibi creare permisere. Potuit hoc a populi stupore proficisci; solet enim longa servitute sensus quoque ita obtundi ut vel oblatam libertatem respuant homines: tanto graviore

(g) Enumerati a FRERETO in *Hist. de l'Acad. des Inscrit.* Tom. XIX. et a BELLEY V. C. in *Comment. de Cæsarea*, ibid. Tom. XL.

piaculo eorum qui sua immanitate et injuria ad tantum stuporem detrusere suos populares; potuit tamen nec minus subesse causa satis gravis: etenim ex impotenti potentum dominatione mala praeviderunt multo graviora, si rex non esset, qui eorum proterviam contunderet; nihil enim est arrogantius, nihil impotentius optimatum dominatione; ut adeo inter Cappadoces illa aetate ea fere rerum facies esset, qualem ex feudorum pravo more et vitio inter reges ac vassallos enatam novimus. Quod de conditione Cappadocum suspicati sumus, firmatur versu Horatiano: *Mancipiis locuples, eget aeris Cappadocum rex*: five mancipiis locuples hactenus dicatur, quod magnos ipse servorum greges aluit (*b*); seu quatenus e venalitorum mercatu magnum lucrum fecit; et alterum cum altero fere conjunctum esse solet. Reditus alios rex non habuit; ideo nec nummos.

(*b*) At ex Appian. (Mithrid. l. 78.) minus bene probabat BELLEY in Cappadocia tantam mancipiorum multitudinem fuisse, ut quaternus drachmis venirent. Nam de Ponto eo loco agitur, quem Lucullus ingressus praedam opiparam egit, quod regio omnibus rebus affluens et bello diu intacta fuerat: cf. Plutarch. in Lucullo, p. 499. F. Non raro autem magna vilitas mancipiorum incidit, quoties in opulento populo, praeda opima congesta, sub corona capti venirent. Praeter capita enim libera numerosae familiae interdum ipsis cum heris in potestatem venerunt.

Verum

Verum jamdudum verendum esse video, ne quis vestrum, Commilitones, notum illud, nihil ad Bacchum, nobis acclamet. Recte vero, non enim ad hæc commentanda descendimus, tanquam legati sine mandatis. Accedendum igitur est ad id, cujus causa fabellam exorsumus, ad detinendos vos, dum pompa pararetur, et novi Prorektoris insignia promerentur, quibus vestitus et decoratus procedet Vir Experientissimus, Collega amantissimus,

JO. ANDREAS MURRAY D.

cujus amor reip. academicæ, religiosa ac diligens disciplina, rectique ac justæ constans cura et observantia spem facit jucundam, semestri hoc, quod nunc ingredimur, ut disciplinæ severitate, ita tranquillitate ac prospero rerum nostrarum cursu, imperturbate uno eodemque tenore, quo superius, esse processurum. Faxit Deus ac fortunet pia vota, quæ et deposito et suscepto magistratu academico publice nuncupabuntur, Orationem habebit *de ambigua magnetismi sic dicti animalis laude* novis insignibus ornatus Prorektor. Cui ut auditione studio ac benevolentia faventes adsitis, ab omnibus, qui sacra nostra frequentatis, ita flagitamus, ut pro amoris

T

et

et obsequii pignore hoc ipsum simus habituri.
Ceterum verecundis votis precamur, ut Prin-
cipes Magnæ Britanniae Serenissimi Regii fan-
guinis sollemne hoc sua præsentia decoratum
esse velint. Ita bono cum Deo principii boni
bonus erit exitus. PP. in alma Georgia Au-
gusta Kal. Iuliis MDCCCLXXXIX.

ACADEMIÆ GEORGIÆ AUGUSTÆ
P R O R E C T O R
J O . A N D R . M U R R A Y D .
C U M S E N A T U
A N N I V E R S A R I A I N A U G U R A T I O N I S
S A C R A L I I .

I N A . D . X V I I S E P T E M B R . M D C C L X X X I X .

C E L E B R A N D A

I N D I C I T .

*Libertas populorum raro cum expectato ab iis
fructu recuperata.*

ACADEMIAE GEORGIO-AUGUSTAE

PROFECTOR
JO. ANDR. MURRAY D.

CUM SENATU
ANNIVERSARIA INAUGURATIONIS
SACRA III.

IN A. D. XVII. SEPTEMBER. MDCCXXXIX.
CELEBRANDA

INDICIT

LIBRARIUS

LIBRARIUS

SACRA anniversaria Academiæ nostræ, cui fortuna propitia sit ! in crastinum diem iterum celebranda indicimus, Cives, vosque ut bona vota pro ea pie ac religiose faciatis, adhortamur. Nos quidem, si unquam alias, hoc utique die mentibus pietatis sensu contactis vota, quorum damnatos nos videmus, persolvimus, alia pro perpetua reip. nostræ prosperitate fuscipimus. Nec enim desunt causæ, sive superiorum temporum, hujusque ipsius anni, decursum cogitatione metimur, sive, inter casus et incerta fortunæ quo res nostræ sint loco, reputamus ; etsi omnino res humanæ ita sunt comparatæ, ut, quo majore in rerum nostrarum incolumitate et secundo earum cursu versetur, eo magis de futuris casibus et fortunæ vicissitudinibus sit cogitandum. Jam vero res litteraria per Germaniam in eum locum adducta est, ut, præteritis cum præsentibus rebus comparatis, haud facile assequi liceat, quomodo, in communibus his

his hominum studiis revocandi litteras ad artem mercandi et quæstum quocunque modo inde faciendi, meliores ac severiores litteræ, nullo aut exiguo iis proposito præmio, diu superstites esse possint. Detracto enim bonis litteris honore suo, ingeniisque ab ea gloriola, qua ingenuas mentes ad arduarum rerum studia inflammari possunt, ad lucelli cupiditatem depressis ac potius abjectis quid tandem de litteris futurum putabimus! In hac itaque rei litterariæ conditione gratulandum erit academix, in qua severiorum studiorum vestigia adhuc supersunt saltem aliqua nec prorsus obscura, resque habenda digna satis, pro qua et gratiæ reddantur Numini summo et fiant supplicationes sollemnes. Facient hoc viri disertis, ad pristinam litterarum partim copiam ac varietatem, partim diligentiam et subtilitatem facti et expoliti. Sunt enim his ipsis sollemnibus summi academici conferendi honores candidatis aliquot doctissimis; a Decano quidem Ordinis medici HENR. AUG. WRISBERG D. oratione præmissa "*de motibus Gallicis, principum ac procerum Europæ studium et attentionem summo opere efflagitantibus*" quatuor Candidatis dignissimis GE. CHPH. CONRADT, Hannoverano, JO. BOUTIN, Hamburg., JAC. FRID. WIEBERS, Vilna Polono, et GE. CHPH. SIEBOLD, Wirceburgensi; huic quidem

quidem ex parentis, viri præstantissimi, de universitate Wirceburgensi studiisque medicis egregie promeriti, præsentia novus honor, novusque sollennium splendor, accrescet. A Decano vero Ordinis philosophici, IO. CHISTOPHORO GATTERERO, præfato nonnulla, *quibus comparentur ritus conferendorum honorum academicorum prisce, quales Parisiis vigeant, cum his qui nunc salubriores recepti sunt*, conferentur honores binis candidatis dignissimis: TORKILLO BADEN et BENEDICTO BENDTSEN, utrique Hafnienfi. Epilogo habito perorabit is qui primo loco cum laude dictus est, GE. CHPH. CONRADI. Quæ sollennia ut vere sollennia sint, in votis habemus; ut Regiæ stirpis PRINCIPES M. BRITANNIÆ cum Rectoribus juventutis ac Comitibus sacris nostris interesse dignentur. Similibus precibus vos, Comites Illustrissimi, Liberi Barones ac nobili prosapia progeniti, natalibusque et ingeniis quotquot estis seu ingenuis seu splendidis, alterum fortunæ beneficio alterum naturæ, ornati: ornatè et vos sollennia quæ academiæ ritu ac more præcipua aliqua religione coli solent.

Possumus nunc, Cives, præconio nostro sic satis recte defuncti esse videri: quid enim præterea

tērea jure a nobis postuletur? Quandoquidem tamen mos ac lex Academiae nostrae hoc idem fert, ut, quemadmodum sollenium expectatione in circulis adstare et in vestibulo seu propylæo confabulari solent otiosi, mox audiendi ac spectandi causa aedes ingressuri, ita in charta hac publice perscripta de re aliqua, qua publica studia teneri possint, nonnulla disputentur: agendum obsequamur mori majorum, et quandoquidem hoc tempore vix ullus fuit confessus, vix ullus circulus, in quo non de magna illa rerum conversione ageretur, qua populus, merito suo inter præcipuas Europæ gentes habendus, idem tamen ad hunc usque diem ad arbitrium unius, aut potius ad lubidinem eorum, quibus is serviebat, regi solitus, repente ad sublata libertatis signa convolavit, sermonis nostri initia ab eadem fabula ducamus.

Juvat inter hæc cum nihil, quod non alias eveniret, evenire solere vulgare dictum ferat, juvat, inquam, inquirere in similia eventa superiorum temporum, et, quandoquidem tutior est libertas linguæ et confidentia in antiquioribus, videre, quæ exempla talis ad libertatem conspirantis populi consensus suppeditet antiquitas. Jam autem hic occurrunt plura quam
quæ

quæ brevi confabulatione aut comprehendî aut exponi commode possint. Erunt itaque pleraque tantum digito monstranda, alia leviter attingenda, aut desultorie transvolanda; etsi nec hoc a more confabulantium abhorre dixeris.

Libertatis vox ac notio uti per omnia tempora ac populos pro diversis hominum studiis ac cupiditatibus rerumque diversissimis conditionibus infinita cum varietate constitui solet est, ita eam maxime pro formulæ ac legis, in quam populus convenit, natura et ratione diversam vim habere necesse est. Recuperata itaque libertas populi alio modo dicitur in imperio ac regno, aliter in rep. ac civitate libera. Inter hæc unum est, quod per omnia fere genera obtinuit, quodque vix longum sermonem desideret, libertate a populis, quia ea exciderant, recuperata raro magnum fructum ad eos rediisse; fructus plerumque inter paucos substituisse, turbam reliquam a prisco domino vexari ac conculcari solitam haud facile meliorem sortem ex nova reip. constituendæ formula esse expertam. Faciamus initium ab eo gerendarum rerum genere, a quo genus humanum primo processisse videri debet; in ejus enim infantia quid expeditius videri debuit,

U

quam

quam ut, veluti familia patrem familias et herum, ita populus regem acciperet?

Cum igitur ab initio rerum summa delata esset uni, mature ab eo intelligi debuit, etiamsi ambitio id et cupiditas non suassisset, adversus aliorum seu impetum seu insidias opus esse majoribus, quam ii haberent, copiis et opibus. Ad quas parandas, legitimis artibus contemptis, vi et injuria in alios grassati reges, modo aliis populis excisis, aut bonis suis spoliatis, modo iis in ditionem redactis et servire jussis, ut eorum operis ipsi uterentur, crescere maluerunt. Nihil enim facile est, quod, etsi apertissimum et ad intelligendum promptissimum, difficilius tamen persuadeas hominibus, quam sua ipsorum industria et prudentia opes populorum parari augeri et servari; cum aliorum injuria paratas opes, etiamsi ex utraque India advectæ fuerint, nunquam esse aut diuturnas, aut vere fructuosas, cum luxuriam et avaritiam comites habeant, exitiosissimas populorum pestes. Atqui cum inertia et ignavia, fucorum more, aliorum copiis paratis et congestis imminere, ditescere ex alienis, vivere ex fructibus industriæ et operæ aliorum, perpetuus ac communis omnium barbarorum fuit et adhuc habetur mos et affuetudo.

affuetudo. Neque populos Europæ barbariem omnem deposuisse ante dicemus, quem ex nostra prudentia civili eliminata fuerit illa persuasio, primo, opes satis fructuosas et regni robur provideri, provinciarum copiis vacuefactis et in caput regni devectis, provincialibus autem in servitute, deteriore saltem loco, habitis et ab acuenda industria interclusis; tum, magnis imperiis id propositum esse debere, ut vicinorum res attenuent, esseque eum demum magnum regem ac potentem, qui, fraudibus dolisque omnia miscens, effusis in corrumpendos aliorum regum amicos et satellites suorum civium opibus, Europæ factus sit incendiarius. Quærenda sunt veræ et tutæ ac permanfuræ potentiae semina et radices, incrementa et vires, in interiore regni administratione emendanda ac perficienda. Nullum autem adhuc fuit regnum, quod ad opes, quas naturæ indulgentia, ingeniorum felicitas, administrationis prudentia ipsi ostenderat, perveniret. At reges ille et populi unum hunc per omnes fere ætates parandarum opum morem tenuerunt, ut, occupatis aliorum agris et iis, qui incoherent, suæ ditioni subjectis, potentiam suam augere se putarent. In quo quantopere fallerentur, dudum sapientes docuere; quibus tamen parum adhuc obtempera-

tum. Jam cum his aliorum subjugationibus indignitatem jugi ferendi, desiderium ereptæ *libertatis* ejusque *recuperandæ* studium enasci necesse fuit. Nec minus ad libertatem adspirarunt alii, qui justo quidem ac legitimo regi parebant, sed crudelitate ejus, avaritia ac libidine, vexati et attriti. Tertio modo in libertatem se vindicare dictus populus, qui regem, non suis suffragiis nec lege ac modis legitimis creatum, aut a stirpe oriundum, quæ vi ac fraude regnum invaserat, excluderet. Videtis, quot diversis modis libertas a populis recuperata dicatur. In his tamen conatibus, tam præclaris et immortalis laude dignis, plerumque parum prosperum successum habuere homines, cum fortuna uti nescirent; quandoquidem nihil serius inter humanum genus invalescere solet quam recta judicia de societate civili recte constituenda. Servatum hoc nostræ ætati, ut, quod primum Græcia excoluerat, philosophiæ caput, non modo subtilius, verum etiam majore cum simplicitate et perspicuitate explicaretur. Quis non miretur, jura humanitatis, quæ omnium prima cuique et populo et homini nota esse deberent, ita et dominationis artibus et superstitionum tenebris et longa servitute esse obscurata, ut vix nostra tandem ætate ea publice ac palam profiteri

profiteri liceret? Igitur antiquioribus ætatibus ii ipsi, qui servitutis jugum a se removerant, ignorabant plerumque, quibus modis et præfidiis libertatem instituerent ac stabilirent. Restituta fuerat Medis libertas, ab Arbace, ut probabile fit, generoso homine, permiffumque ut fuis legibus uterentur; at illi malorum pertæfi Deio-ci regnum deferre maluerunt: qui, ut potentiæ firmamentum pararet, Ecbatanis conditis idem exsequutus est ftulto confilio, quod alii Afæ reges, ut in unum locum communitum magnam populi partem cogeret, quæ facilius fic in potestate retineri poffet (Herod. I. 98.). Nec minus alii populi fuere libertatis fructuum adeo ignari, ut, cum in libertate effent conftituti, regibus uti mallent. Nolumus exemplum commemorare populi fortiffimi, qui nuper leges regio imperio fcriptas et fustulit et fublatas mira cum voluptate vidit. Sed in prifcis ætatibus, præter Medos, qui a rege regi mallent fuere Capadoces; fuere Judæi; etfi hi, novo exemplo, ut regem injurias ulciferentur, non eos expulerunt, fed in duo regna difcefferunt. Nihil etiamnum barbaris populis difficilius eft ad affequendum animis, quam poffe regiam potestatem legibus circumfcribi. Interdum religio aut mos aut optimatum privata utilitas aliquam moderationem

tionem five suadet five imponit ; at explicitis ac bene descriptis legibus jura populorum obsepta munire nemo facile in animum inducit. Ita nec illi, qui ab injusta dominatione se liberaverant, five a victore imposita five a rege justo quidem sed in dominationem duram vertente imperium, quomodo rebus uterentur, habebant, ut se aut in libertatem assererent aut regnandi libidinem certis legibus finirent. Nihil ante provisum ; diversa studia auctorum, diversæ ordinum utilitates, consilia turbata aut rapta. Itaque nulla plerumque alia fuit fortuna, etiam si res prospere successissent, quam ut libertatis suæ vindices novo domino se submitterent. Hæc omnium fere populorum communis fuit fors, communis calamitas. Aut enim, qui insidiis tyrannum e medio sustulerat, aut ex iis, qui ministri publicæ voluntatis tyrannum regno exuerant, aliquis ceteris audacior regni frena capessivit, aut externus dominus fuit regno inductus, aut ipse populus novum regem sibi adscivit. A morte Smerdis Persarum primores melius res suas constituere aggressi sunt : at re diu deliberata non videbant quid certi statuerunt, ideoque regium imperium prætulere, sibi ipsis certis conditionibus prospiciendo, de populi

juribus nihil statuendo (a). Ita nihil actum quam ut dominum novum acciperent Persæ, novum jugum pristino gravius subirent.

Secundum hæc nemo miretur, non nisi bellis civilibus ejusmodi libertatem parari, hoc est speciem ejus ostendi, mox meteori more repente evanescere; nascique hinc incertam illam regum conditionem, vicissitudines et mutationes regnorum, et translati ab uno in alterum, ab una in alteram stirpem, imperii. Inde fit ut barbarorum historiæ plerumque nihil aliud contineant, quam contentiones de regno, mutuas cædes, et furores civiles: etsi sæpe in his libertatis vocabulo homines usos esse videas. Nonnullarum gentium adeo nihil fere præter dynastiarum alterius alteri succedentium nomina supersunt; de ipsa Ægypto ex priscis ætatibus quid aliud superest memoriæ traditum, quam dynastiarum ordines et nomina? Aut si locupietior rerum gestarum memoria superest, nihil aliud memorari videas, quam bella gesta, populos subjugatos, rebellantes, iterum victos, deletos; provincias jugum haud æquo animo tolerantes, temporum opportunitatem speculantes, clade dominis in-

(a) Digna sunt quæ inspiciantur. Herodoti III. 80. sqq.

flicta ad arma ruentes, montium, tuta ac mu-
 nita occupantes, quæ etiam in medio servien-
 tium interdum libertatem pepererunt populis,
 aut præsidio fuere. Hæc duo fere illa sunt,
 quæ totius Orientis et antiquam et recentem
 historiam constituent. Adeo ignorarunt ho-
 mines, vires et robur imperii cum regnantium
 et parentium prosperitate domi esse paran-
 dum, non aliunde petendum. Post Affy-
 riorum, Medorum, Babyloniorum inter se
 colluctationes Persæ imperium obtinuerant;
 ab iisdem non minus, populis ac provin-
 ciis subjugandis aut in servitutem, quam exu-
 erant, retrahendis, vires imperii consumptæ.
 Cum Græcorum dominationi per aliquod tem-
 pus Persæ subiecti fuissent, Parthi per Arsacem
 a Syriæ regibus se liberant, ipsi ceteros sibi
 subjiunt; at Persæ, Parthorum dominatione
 habiti, iterum per Artaxerxem a jugo liberati,
 ipsi rerum potentes facti, Parthos cum ceteris
 in servientium locum detrudunt. Omnino quot
 provinciarum in libertatem se vindicantium per
 tot ætates defectiones, calamitates, excidia!
 Fuere quidem Jones, qui innumeris malis at-
 triti popularium suorum auxiliis et meliorum
 artium notitiis instructi libertatem conseque-
 rentur. At quam sæpe ab aliis tentata et suc-
 cessu

cessu optato destituta re, defectionis, seditionis, scelerum ac facinorum nominibus impositis, in auctores suppliciiis, cruciatibus et tormentis est sævitum et ceteris gravius servitutis jugum injectum! Nullum tamen esse potest in rebus humanis spectaculum præclarius, quam populi de libertate erepta contendentis, ut sive a domestico tyranno, sive ab externa vi se vindicet. Atque hujus spectaculi exempla per omnes passim generis humani annales reperimus, alia clariora, alia obscuriora. Ipsi Ægyptii, pro imbelli vulgo gente habiti, cum a Cambyse, tetra bellua, essent subjugati, statim sub Dario et hinc usque ad extrema Persarum tempora, per CL. annos ut libertatem recuperarent allaborarunt; quibus ipsis bellis cum vires essent exhaustæ, facilis præda facta est Ægyptus Græcis Persarum victoribus.

Quam variis modis *ii populi, qui regio imperio obnoxii sunt, ad libertatem adspirare, libertatem recuperare* dicantur, vidimus. Eminent inter hæc ratio, si magno imperio subjectæ provinciæ libertatem hactenus recuperant, ut, jugo excusso et dominatione depulsa, suos reges ac principes certis legibus coercitos habeant;

X

cujus

cujus generis novum exemplum Germaniæ libertas existat.

Alio quam adhuc dictum est modo libertas aut vindicata aut recuperata dicitur *a populis ac civitatibus liberis*, aut populari statu utentibus aut magistratibus ex optimatibus creatis, si his imponitur dominus externus, aut e civibus existit, qui summam rerum invito aut non rogato populo capeffivit. Hi sunt illi tyranni, quorum facinora, insidias, atrocitates, at in eos conjurationes, iras, cædes, expulSIONES, si ex veteris Græciæ annalibus expunxeris, magna historiarum pars sublata videri debet: adeo indignum humanitate est, quod videas majorem historiarum partem sceleribus ac flagitiis paucorum absolvi. Nec aliter res se habet in paucis iis, quæ de Gallis, Germanis, aliisque populis, tradita habentur. Si, cum bellis, insidias libertati populorum aut factas aut depulsas sustuleris: ex omnis ævi historiis quam pauca restant memoriæ mandata! Verum in his exponendis ut subsistamus, nemo expectet. Hoc tamen memorasse juvabit, paratiores plerumque et instructiores ad ejusmodi ausa devenisse Græcos, ita ut dudum provisa haberent, quæ ad firmandam libertatem constituenda essent; etsi haud pauci

pauci generosis exciderunt; in quibus quis Agidis III. quis Cleomenis apud Spartanos fortem non ingemiscat? Quod vero in his populis ac civitatibus liberis, quæ tamen plerumque tyrannis ejectis aut interfectis libertatem ipsæ consequutæ erant, intolerabile putamus, est, quod eadem gentes et civitates liberæ et olim in id incubuere et nunc id agunt, ut aliis liberis populis et civitatibus libertatem eripiant jugumque imponant. Hoc flagitio nominis gloriam contaminarunt Athenienses, Lacedæmonii, Rhodii, Achæi, verbo omnes fere civitates liberæ. Ex hoc injuriæ genere nata est perfida illa sociorum appellatio, hinc bella Græciæ intestina, hinc perpetuæ seditiones, defectiones, et subjugationes. Nihil est in hoc, quo Græci barbaris se præstitisse jactare queant. Etsi inter hæc præclaræ virtutis exempla in libertate defendenda edita sunt. Quis non exultet magnis illis nominibus, quæ vetus Græcia consecravit, Thrasyluli, Pelopidæ, et similibus auditis! Videmus autem libertatem modo a singulis, modo a populi parte, modo a populo universo restitui. Syracusis quidem cum cives a ducibus in ordines descripti arma sumissent (b), expulso Thrasylulo,

(b) v. Diod. XL. 67, 68. Aristot. de Rep. V. 10. p. 542. B. C. cf. Plut. de Orac. def. p. 403. C.

Hieronis fratre, libertas recuperata est. Status popularis per XL. annos perstitit, etsi variis ut probabile sit casibus jactatus, cum et Philistidem reginam per hæc tempora numi arguant: tum per Dionysios constituta tyrannis a Dione iterum sublata, a Timoleonte Corinthio profligata est (c). Etiam hoc memorabile, per talia tempora multas præclaras leges scriptas esse, cum viderent homines, quæ præsidia nova libertas publica postularet (d). Incredibile est, quod memorabimus, libertatem interdum restitutam esse per tyrannos: plebis scilicet effreni licentia per eos compressa. Factum hoc Sicyonæ per Clisthenem (v. Aristot. de Rep. V, 12. p. 549. Plutarch. de sera num. vind. p. 553 A). Nec aliter judicare licet de Pisistrati apud Athenienses magistratu in tyrannidem verso. Verum ab his postea libertas restituta cum novis legibus scriptis: optimo utique libertatis et consequendæ et retinendæ more et exemplo. Ita et apud Spartanos per Lycurgi leges libertas in civitatem est inducta; quam ut tanto magis stabiliret, novo exemplo rex Theopompus de regia potes-

(c) Est in his res, quæ cum nupero Parisiorum facto comparari possit, castellum tyranni ad præconis edictum excisum et solo æquatum. Plut. p. 246. E.

(d) Videbis in Plutarchi Timoleonte et Diod. XVI. 70. 82.

tate tantum concessit, ut partem ejus in Ephoros transferri sineret.

Romani tandem, gens illa libertatis amore nobilissima, primo quantopere sibi hoc libertatis vocabulo illudi passi sunt! tum hoc ipsum nominis ludibrium quot calamitatibus, cædibus, seditionibus ac bellis, propugnarunt! sive Patrum dominationem, sive plebis impotentiam per tot sæcula apud animum reputes. At illi ipsi libertatis tantopere amantes Romani omnes alios populos in servitutem detrudere haud erubuerunt. Habemus sane exempla restitutæ populis libertatis, in Græcis, in Lyciis, et aliis per Asiam civitatibus; sed factum id eum in modum, ut tanto majorem humanitati injuriam hoc ipso inferrent, cum aut non satis validos se esse viderent ad jugum imponendum, aut imbecilliores seu viribus seu ingeniis et vita in suas partes traherent, aut eos adversus potentes dominos concitarent, mox, ubi ipsi satis viribus valerent, præter nominis vanitatem nihil ex libertate relinquerent (e). Eadem cum nequitia et calliditate Græci olim videri voluerant libertatem restituere civitatibus. Lacedæmonii qui-

(e) Hinc splendida illa in urbibus Asiæ nomina *λευθερίας*, *αὐτονομίας*, fociarum ac fœderatarum urbium nomina.

dem optimates, Athenienses popularem principatum fovendo. Iisdem artibus perniciosissimis grassati sunt reges Macedonum, qui Alexandri hereditatem occupaverant. Novum factum ludibrium a Romanis in eo, ut modo adimerent libertatem modo concederent. Multo major tamen injuria cumulata in populos, cum eos libertate uti nescire dicerent, quos in servitutem detrufos ipsi omni liberaliore sensu exuerant. At Romani, nolumus enim nunc iis exprobrare, quod Brutus cum ceteris, qui in Cæsarem conjuraverant, nihil ante apud se satis constitutum habebat, quomodo Cæsare sublato rebus uteretur, cum ipsi aliquando sub dominationem Cæsarium venissent, suo exemplo docuere, libertate amissa quam cito libertatis sensus interiret. Nunquam Senatum temporibus recte uti videas, quoties libertatis recuperandæ facultas se obtulerat. Sic Caio interemto, sic Domitiano sublato, sic Commodò. Nunquam ne in deliberationem quidem venit, quibus legibus imperii lubido coerceri ac circumscribi posset, ne Tacito quidem a Senatu creato; at nugatores illi hoc unum agere, ut honores novos in imperatores conferrent (cf. Vopisc. c. 9.). Ipsi loquaces illi consiliarii Augusti, Agrippa et Mæcenæ, cum is de imperio deponendo deliberaret,

apud

apud Dionem lib. LII., quanto melius illi consilia super imperio legitimis finibus circumscribendo et adversus impotentiam cupiditatum ac lubricum muniendo dedissent !

Feliciores aliis illi populi, qui imperio ad quamcunque tandem formulam constituto, sed circumscripto illo, utuntur, ut regnantium libido coercita sit bonis legibus et institutis, utque meliora de re publica, civium salute, populi juribus, per primores saltem sparsa sint ac vulgata judicia. Atque in hac felicitate nos quidem ita acquiescimus, ut bonis votis prosequamur alios populos, quos eo adhuc loco constitutos esse voluit Providentia, ut libertatem, hoc est ut justis finibus circumscriptum ac legibus æquis firmatum imperium curis ac consiliis, virtute et constantia sua, consequantur.

P. P. in Georgia Augusta : d. XVI. Septembr.
MDCCLXXXIX.

F I N I S.

ludibrium manendo deducit!

MUSEUM
BRITAN
NICVM

P. T. in Georgia: 1891

ND 017217

